

2415

NINA Rapport

Oppsummering fra dialogforum om mangfoldige naturverdier i skog

18. september 2023

Cecilie Egeland, Elisabeth Veivåg Helseth, Håkon Aspøy, Yennie K. Bredin, Helene Figari, Olve Krange

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på engelsk, som NINA Report.

NINA Temahefte

Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. Heftene har vanligvis en populærvitenskapelig form med vekt på illustrasjoner. NINA Temahefte kan også utgis på engelsk, som NINA Special Report.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler og i populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Oppsummering fra dialogforum om mangfoldige naturverdier i skog

18. september 2023

Cecilie Egeland
Elisabeth Veivåg Helseth
Håkon Aspøy
Yennie K. Bredin
Helene Figari
Olve Krange

Egeland, C., Helseth, E.V., Aspøy, H., Bredin, Y. K., Figari, H. & Krange, O. 2024. Oppsummering fra dialogforum om mangfoldige naturverdier i skog. 18. september 2023, NINA Rapport 2415.
Norsk institutt for naturforskning

Oslo, april 2024

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-5223-2

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Audun Ruud

ANSVARLIG SIGNATUR

Ass. forskningssjef (sign.) Margarita Novoa-Garrido

OPPDRAKSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Forskningsrådet

OPPDRAKSGIVERS REFERANSE

295191

FORSIDEBILDE

Blåbærlyng © Elisabeth Veivåg Helseth

NØKKEWORD

skog,

Norge,

naturverdier,

IPBES,

økosystembasert skogforvaltning

økosystemtjenester

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor
Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo
Sognsveien 68
0855 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø
Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer
Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen
Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Egeland, C., Helseth, E.V., Aspøy, H., Bredin, Y. K., Figari, H. & Krange, O. 2024. Oppsummering fra dialogforum om mangfoldige naturverdier i skog. 18. september 2023, NINA Rapport 2415. Norsk institutt for naturforskning

ECOREALs andre dialogforum, «Mangfoldige naturverdier i skog», ble arrangert 18. september 2023 i Forskningsparken, Oslo. Det bredt sammensatte forumet hadde 27 deltagere, og adresserte følgende problemstilling: «*hvordan kan vi forstå de mangfoldige naturgodene fra skogen, og hvordan kan vi verdsette og forvalte dem på en balansert måte?*». Første del av programmet bestod av seks faginnlegg. Andre del bestod av gruppearbeid, der fire spørsmål ble diskutert (se under). Gruppene var sammensatt av personer fra ulike organisasjoner. Gruppearbeidet ble ledet av medlemmer fra ECOREAL, og oppsummeringer av gruppediskusjonene ble presentert ved dagens slutt. Hovedpunkter fra gruppearbeidet kan kort oppsummeres slik (se også kap 3.):

Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser?

Flere ga uttrykk for at økonomiske nytteverdier vinner fram på bekostning på kulturelle og relasjonelle verdier (blant annet knyttet til friluftsliv og helse), og iboende verdier (som at skogen har en verdi i seg selv). Tømmerdrift ble diskutert, men også andre former for naturinngrep, som hyttebygging og småkraftverk. Samtidig pekte flere på at skogbruket opererer innenfor rammene av lovverket og sertifiseringsordningene, at disse setter grenser for virksomhetene, og at regelverket nettopp er ment å ivareta mangfoldet av verdier. Det ble vektlagt at skogbruket er en sammensatt sektor med både store og små aktører, som arbeider for å realisere uensartede og komplekse verdier. Andre pekte på at lovverk og sertifiseringsordningen gir stort rom for tolkning, og at dette gir skogbruket stor autonomi og innflytelse over den praksisen som i dag får domine.

Er det behov for breiere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?

Gruppene var enige om at det viktig med bred inkludering av verdisyn, men det var ulike syn på hvorvidt andre verdier alt er godt nok ivaretatt, og også om i hvilken utstrekning slike verdier bør inkluderes i praktisk skogforvaltning. Synspunktene varierte med hensyn til hvilke aktører som kan bidra til integrering av ulike verdisyn, på hvilke måter, og under hvilke vilkår. En gruppe la vekt på at de kulturelle og sosiale verdiene bør tillegges større vekt. En annen gruppe oppfattet skogbruket som svært lukket for innspill fra andre, med strenge interne regler og kontroll. På tvers av gruppene var det ganske bred enighet om at det er rom for å involvere allmenheten i større grad. Det ble pekt på behov for alternative måter å fastsette verdiene på, slik at de bedre kan synliggjøres og formaliseres i forvaltning og beslutningsprosesser.

Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

Flere gevinster ble trukket fram, som bevaring av naturmangfoldet, bevaring av karbonlagre, gode naturopplevelser og bedret folkehelse. Slike mulige gevinster ble sett i sammenheng med, og i kontrast til, skogbrukets økonomiske utbytte. Skogbruksaktører ble følgelig identifisert som de som ville tape på endringene, mens naturen og den litt abstrakte allmenheten ble sett som vinner. Andre pekte på at en bredere inkludering av verdier kan føre til treghet i beslutningsprosessene, som følge av økt administrativ kompleksitet og dermed mindre effektivitet i skogforvaltningen.

Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?

Noen av gruppedeltakerne mente at skogbruket selv representerte motstand mot å ta bedre hensyn til mangfoldet av verdier. Det ble også understreket at den lokalt forankrede skogforvaltningen kan stå under press fra mektige lokale aktører. Enkelte argumenterte for å flytte makt fra lokalt til regionalt eller statlig nivå, og for at dette kan øke mulighetene til deltakelse for berørte aktører som er dårlig representert i praktisk skogforvaltning. Det ble også vist til at manglende

kunnskap om verdiene som finnes i et skogsareal kan representere en barriere mot inkludering av flere verdier i beslutningsprosesser.

Cecilie Egeland (cecilie.egeland@gmail.com), Elisabeth Veivåg Helseth (elisabeth.helseth@nina.no)¹, Håkon Aspøy (hakon.aspoy@nina.no)², Yennie K. Bredin (yennie.bredin@nina.no)², Helene Figari (helene.figari@nina.no)², Olve Krange (olve.krangle@nina.no)². Oppsummering fra dialogforum om mangfoldige naturverdier i skog. 18. september 2023, NINA Rapport 2415. Norsk institutt for naturforskning

¹ Norsk institutt for naturforskning, Vormstuguveien 40, 2624 Lillehammer

² Norsk institutt for naturforskning, Sognsveien 68, 0855 Oslo

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	6
1 Om ECOREAL	7
1.1 Prosjektets mål	7
1.1.1 Arbeidspakkene i ECOREAL.....	7
2. Bakgrunn for dialogforumet	9
2.1. Invitasjon.....	9
2.2. Program.....	9
3 Oppsummering fra dialogforumet	10
3.1 Presentasjoner innledningsvis.....	10
3.1.1 Hvordan vurdere og prioritere mangfoldige naturverdier? Arild Vatn, NMBU....	10
3.1.2 EØS-rettslige føringer for ivaretagelse av naturgoder i skog, Ole Kristian Fauchald, Fridtjof Nansens institutt.....	13
3.1.3 Økosystemtjenester fra skogen - avveining mellom ulike interesser, Trond Svanøe-Hafstad, Landbruksdirektoratet.....	15
3.1.4 Naturen og folkehelse, Nina Alida Nordbø, Skogsbadforbundet	16
3.1.5 Jakt, bærekraftig høsting av skogens ressurser, Olav Greivstad, Norges jeger -og fiskerforbund	19
3.1.6 Stedstilpasset skogbruk - helhetlig tilnærming, lokal tilpasning, Trygve Enger, Skogselskapet	20
3.2 Gruppearbeid.....	22
3.2.1 Gruppe 1	22
3.2.2 Gruppe 2	24
3.2.3 Gruppe 3	26
3.2.4 Gruppe 4	29
3.2.5 Gruppe 5	30
3.3. Oppsummering på tvers av gruppene	33
4 Relevante referanser	35
5 Vedlegg	36
5.1 Vedlegg 1: Invitasjon	36
5.2 Vedlegg 2: Program.....	37

Forord

I [NOU 2013: 10 «Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester»](#) ble det tatt til orde for tydeliggjøring av naturgodenes verdi i planlegging og beslutningsprosesser som har konsekvenser for naturen. Utredningen kom for ti år siden, men få av anbefalingene har så langt manifestert seg i praktisk politikk. Samtidig hevder det internasjonale naturpanelet (IPBES, 2019; 2022) at vi trenger gjennomgripende endringer for å oppnå bærekraftig samfunn i fremtiden. Slike endringer angår også hva vi forstår som viktig og verdifullt.

Vi mener det er behov for en bred samtale om hvordan norsk skogforvaltning best kan innrettes for å ta hensyn til alle naturgoder fra skog, og de mangfoldige verdiene som knyttes til disse godene. Med utgangspunkt i de gode erfaringene fra ECOREALs forrige dialogforum 30. mai 2022 samt diverse formidling som kan leses på prosjektets hjemmeside; [ECOREAL \(nina.no\)](#), inviterte vi til et nytt dialogforum.

Takk til alle dialogforumets deltakere som møtte opp og gjorde dette mulig. Takk til medlemmene i ECOREAL og øvrige involverte ved NINA Oslo.

Vi vil også takke Forskningsparken som stod for bevertning og lokaler.

Dialogforumet ble gjennomført som en del av forskningsprosjektet ECOREAL, som er finansiert av Norges forskningsråd [295191].

Oppsummeringen fra dialogforumet er skrevet av medarbeidere fra NINA, basert på notater fra presentasjoner og gruppearbeid. Alle deltagerne på dialogforumet har fått mulighet til å lese gjennom og kommentere på gruppeoppsummeringer og på den endelige rapporten.

07.05.24, Olve Krange

1 Om ECOREAL

Formålet med det tverrfaglige forskningsprosjektet "Real-world ecosystem management: Identifying knowledge gaps and overcoming societal barriers" (ECOREAL) er å undersøke samfunnsmessige barrierer som gjør det vanskelig å forvalte skogen i Norge på økosystemnivå. Det er også en målsetting for prosjektet å skape dialog mellom aktører som på ulike måter og med ulikt utgangspunkt vil påvirke forvaltningen av skogen. Et første dialogforum ble gjennomført 30. mai 2022 og rapport kan lastes ned her: [NINA Brage: Oppsummering fra dialogforum om mulighetsrommet for ulike driftsformer i skogbruket. 30. mai 2022](#)). Denne rapporten er en oppsummering av prosjektets andre dialogforum.

Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd og er et samarbeid mellom forskere ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Fridtjof Nansens institutt (FNI).

1.1 Prosjektets mål

Det er en målsetting at naturen skal forvaltes på økosystemnivå. Økosystemperspektivet finnes allerede i nasjonal lovgivning og i internasjonale konvensjoner som Norge har tiltrådt, men det kan se ut til at forpliktelsene som følger av dette har begrenset innvirkning på praktisk forvaltning. Derfor er en reorientering nødvendig, slik Norges forskningsråd understreket i sin utlysning av midler til forskning på økosystemforvaltning (2019). Ikke minst gjelder dette skogforvaltningen. 48 % av truede norske arter lever i skogen, og økologisk status for skogøkosystemer er langt fra referansenivået for skog med liten menneskelig påvirkning.

For å forstå hvorfor det er slik har ECOREAL som mål å identifisere kunnskapshull og kartlegge institusjonelle, sosiale, juridiske og økonomiske barrierer som gjør det vanskelig å forvalte skogen på økosystemnivå. Det å identifisere slike begrensninger er et første skritt mot å nå nasjonale mål om bevaring av biologisk mangfold og funksjonelle økosystemer i norske skoger.

1.1.1 Arbeidspakkene i ECOREAL

Arbeidspakke 1 har som hovedmål å undersøke i hvilken grad de ulike sidene ved økosystembasert forvaltning fanges opp i dagens nordiske forvaltning av skogøkosystemene. Den første delen av arbeidet omfatter å analysere hva økosystembasert forvaltning innebærer i økologisk forstand, dvs. hvordan begreper som brukes om økosystembasert forvaltning kan forstås som konkrete egenskaper ved økosystemenes ulike strukturer og funksjoner (for eksempel karbonlagring) i form av indikatorer for skogens økologiske tilstand. Deretter vurderer vi i hvilken grad og hvordan dagens forvaltning av skog forholder seg til disse økologiske egenskapene, og hvilke typer av slike egenskaper som i liten grad blir ivaretatt gjennom forvaltningen av skogen. Videre undersøker vi om kunnskap og data om de ulike egenskapene ved skogens økologiske tilstand er tilgjengelig i hensiktsmessig form, eller om slik kunnskap mangler eller ikke er gjort tilgjengelig. Endelig vurderer vi om tilgjengelig kunnskap om de ulike egenskapene ved skogens økologiske tilstand faktisk blir tatt i bruk i forvaltningen av skog i ulike sektorer.

Arbeidspakke 2 handler om lovverket som regulerer skogbruk i Norge. Vi skiller mellom fire kjerneelementer i det juridiske rammeverket, og undersøke hvordan de påvirker mulighetene til å forvalte skog på økosystemnivå: 1) Relevante aktørers rettigheter og plikter, inkludert grunneiere, frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter, skogandelslag og de som er involvert i sertifisering av skogbruk eller skogsprodukter; 2) Beslutningsmyndigheten som lovgivningen fordele mellom offentlige myndigheter, samt beslutninger om å delegere slik myndighet videre til andre myndighetsorganer og private aktører; 3) De prosessuelle kravene til slike beslutninger, herunder regler om konsekvensutredninger og åpenhet om beslutningsprosesser; og 4) De

viktigste egenskapene til relevante institusjoner, ikke minst de som er viktige for deres forhold til andre institusjoner og aktører.

Arbeidspakke 3 har som sin sentrale hypotese at maktforholdene på skogfeltet er blant barrierene som vanskeliggjør økosystembasert forvaltning. Vi 1) Kartlegger aktørene på skogfeltet og studerer hvilke allianser de ulike aktørene de inngår i. 2) Studerer maktrelasjoner mellom ulike aktørgrupper. 3) Undersøker hvilke interesser som vinner fram i den praktiske skogforvaltningen og hvilke maktressurser de dominerende grupperingene besitter.

Arbeidspakke 4 tar for seg vitenskap og styringsteknologier. Her undersøker vi på hvilke måter vitenskapelig kunnskap og ulike forvaltningsverktøy bidrar til, eller er til hinder for, økosystembasert forvaltning av skog. Vi: 1) Kartlegger hvilke typer kunnskap og forvaltningsverktøy som i praksis brukes i beslutninger i skogforvaltningen. 2) Analyserer hvordan økosystemene blir begrepsfestet, og i hvilken grad ulike definisjoner og vurderingsverktøy får konsekvenser for den praktiske forvaltningen. 3) Undersøker i hvilken grad kunnskap og forvaltningsverktøy er gjenstand for kontrovers, og inngår i sosiale konflikter mellom ulike interesser.

Arbeidspakke 5 ser på forholdet mellom økonomi og skogforvaltning, og har tre hovedmål: 1) Kartlegge, beskrive og fylle kunnskapshull når det gjelder verdien av skog og skogen sine økosystemtjenester i Norge, med særlig vekt på sosiale, kulturelle og økonomiske verdier. 2) Undersøke myndighetsstrukturer og styringsprosesser, og kartlegge økonomiske virkemidler som påvirker forvaltning og bruk av skogøkosystem i Norge. Økonomiske virkemidler kan inkludere skatter, subsidier, sertifiseringsordninger og andre markeds- og betalingsordninger. Slike økonomiske virkemidler vil bli sett i sammenheng med bruken av legale, pedagogiske og administrative virkemidler, for å vurdere hvordan, og i hvilken grad, disse samlet gir grunnlag for en helhetlig politikk på området. 3) Undersøke både risiko og muligheter knyttet til implementering av ulike økonomiske virkemidler og andre tiltak for forvaltning av skogøkosystemer. Dette kan blant annet innebære å se nærmere på hvilke effekter det å gjøre naturgoder til omsettbare varer, kan ha på forhold som påvirker handlingsvalg og praksiser.

Arbeidspakke 6 handler om integrering. Her trekkes trådene sammen fra de fem første arbeidspakkene. Denne arbeidspakken legger til rette for samarbeid innad i prosjektet og med ECO-REAL sin internasjonale referansegruppe. Arbeidspakken har også ansvar for samhandling og dialog med andre aktører (som forskerverksted, seminar og dialogforum), med mål om å få fram ulike perspektiver på skog og skogbruk.

2. Bakgrunn for dialogforumet

Skogforvaltning får nå mer oppmerksomhet i politikk og samfunnsdebatt enn på lenge. Det pågår engasjerte diskusjoner om hva en bærekraftig skogforvaltning er, og hvordan forvaltning av skog i Norge best bør utvikles for framtida. Et tema som blir mye diskutert, er de ulike verdiene av skog og rådende verdisyn.

Forskningsprosjektet ECOREAL har som mål å identifisere samfunnsmessige faktorer som påvirker våre muligheter til å forvalte skog på økosystemnivå. Økosystembasert forvaltning vil ganske sikkert kreve endringer i norsk skogforvaltning og i skogbruket. Vi studerer blant annet uenigheten om virkelighetsbeskrivelsen norsk skogforvaltning skal bygge på som uttrykk for kunnskapskonflikter. Vi undersøker hvordan uenighet om kunnskapsgrunnlag knyttet til skog kommer til uttrykk og får praktiske konsekvenser, både gjennom nasjonal politikk og gjennom andre drivere som påvirker skogforvaltningen.

2.1. Invitasjon

Gjennom å arrangere et dialogforum ønsket vi å bidra til en meningsutveksling der ulike perspektiver på verdier fra skog kunne komme til uttrykk. I tråd med prosjektets første dialogforum, inviterte vi (**vedlegg 1**) en bred sammensetning av ulike interessenter, blant annet aktører fra skogbruket, skogforskningen, miljø- og friluftsansjasjoner, samt offentlig forvaltning av landbruk og miljø.

2.2. Program

Programmet (**vedlegg 2**) bestod av to deler. Første del ble innledet av ECOREALs prosjektleder Olve Krange som ønsket velkommen, før seks inviterte deltakere holdt hver sin presentasjon over temaet: «hvordan kan vi forstå de mangfoldige naturgodene fra skogen, og hvordan kan vi verdsette og forvalte dem på en balansert måte?» Presentasjonene varte ca. 20 min hver.

Først ut var Arild Vatn fra NMBU, som på mange måter satte dagsorden for spørsmålene som skulle diskuteres i grupper i forumets andre del, ved å snakke om «hvordan vurdere og prioritere mangfoldige naturverdier?». Ole Kristian Fauchald fra Fridtjof Nansens Institutt holdt presentasjon nummer to, med temaet: «EØS- rettslige føringer for ivaretagelse av naturgoder i skog». Tredje presentasjon ble gjennomført av Trond Svanøe-Hafstad fra Landbruksdirektoratet, og handlet om: «Økosystemtjenester fra skogen - avveining mellom ulike interesser». Den fjerde presentasjonen ble holdt av Nina Alida Nordbø fra Norsk forbund for natur- og skogsterapi, og den tok for seg temaet: «Naturen og folkehelsen». Videre presenterte Trygve Enger fra Skogselskapet temaet: «Stedtilpasset skogbruk - helhetlig tilnærming, lokal tilpasning», mens Olav Greivstad fra Norges jeger- og fiskerforbund holdt den siste presentasjonen: «Jakt, bærekraftig høsting av skogens ressurser».

I dialogforumets andre del etter lunsj, ble presentasjonene fulgt opp av gruppearbeid over fire underspørsmål av hovedtemaet. Spørsmålene dreide seg om verdier knyttet til skog: hvilke verdier som vinner frem i beslutningsprosesser, inkludering av ulike verdisyn i skogforvaltning og mulige tap eller gevinst ved endring av dagens praksis, samt potensielle barrierer og muligheter ved bredere inkludering av ulike interesser og verdier. Gruppearbeidet ble ledet av medarbeidere fra NINA. Avslutningsvis presenterte hver gruppe oppsummering fra sine drøftinger i plenum, med en felles diskusjon.

3 Oppsummering fra dialogforumet

Oppsummeringen fra dialogforumet er skrevet av medarbeidere fra NINA, basert på notater fra presentasjoner og gruppearbeid. Alle deltagerne på dialogforumet har fått mulighet til å lese gjennom og kommentere på gruppeoppsummeringer og på den endelige rapporten.

3.1 Presentasjoner innledningsvis

3.1.1 Hvordan vurdere og prioritere mangfoldige naturverdier? Arild Vatn, NMBU

Vatn tar utgangspunkt i det internasjonale naturpanelets (IPBES) verdirapport (se IPBES, 2022; Pascual et.al 2023) som presenterer en typologi for verdsetting av natur, inndelt i fire nivåer: i) verdenssyn og kunnskapssystemer, ii) grunnleggende verdier, iii) spesifikke verdier, og iv) verdiindikatorer.

Figur 1: Illustrasjon av naturpanelets verditypologi (IPBES, 2022:XXIII)

Verdenssyn og kunnskapssystemer ligger som det ytterste laget i denne typologien (se **Figur 1**). Her nevner Vatn tre ulike verdenssyn. Et *antroposentrisk* verdenssyn innebærer at man setter menneskers interesser høyest, mens et *biosentrisk* (eller *økosentrisk*) verdenssyn innebærer at man setter naturens interesser høyest. Et *plurisentrisk* verdenssyn ser på mennesker og natur som sterkt sammenknyttet, og her legger en i større grad vekt på samspill og relasjoner. Disse verdenssynene har ulik posisjon i ulike kulturer. Det er viktig å forstå ulikhetene.

Videre kan *grunnleggende verdier*, forstått som generelle prinsipper og livsmål (bl.a. velferd, helse, rettferdighet og ansvar), spille en rolle med tanke på hvilke *spesifikke verdier* folk tillegger naturen i en gitt kontekst. IPBES deler slike spesifikke verdier i tre:

- **Instrumentelle verdier:** omhandler grovt sett nytten vi har av naturen, og materielle goder som kan hentes ut. I forhold til skog, er eksempler på instrumentelle verdier tømmer, bær, vilt/jakt, eller regulerende og støttende økosystemtjenester, slik som rensing av vann og luft, nitrogencyklus, karbonbinding mm.
- **Egenverdier:** viser til at naturen har en verdi i seg selv, uavhengig av eventuell nytteverdi for mennesker. Eksempel i skog er rettigheter for de artene som lever i skogen, og egenverdi knyttet til spesifikke leveområder i skogen.

- **Relasjonelle verdier:** omhandler verdier som oppstår i samspillet mellom menneske og natur, eller mellom mennesker gjennom naturen. Eksempler her er opplevelsesverdier, rekreasjon og spirituelle verdier.

Vatn legger vekt på at biodiversitet og velfungerende økosystem danner grunnlag for alle verditypene. I dag dominerer instrumentelle verdier av kortsiktig art beslutninger på verdensbasis, noe som gir store utfordringer med tanke på ivaretagelse av natur og biodiversitet.

Hvordan måle og vurdere verdier?

Verdier uttrykkes på ulike måter og plan i beslutningsprosesser. Hvilke verdier som når fram og blir tillagt vekt, påvirkes blant annet av kultur, og av verdsettingskonteksten der verdiene kommer til uttrykk. Selv om det finnes mange ulike verdsettingsmetoder (tilnærminger til eksplisitt verdsettning av natur), dominerer markedsverdsettning globalt.

Samtidig er det utfordringer knyttet til hvordan man kan håndtere mangfoldet av verdier, spesielt med bakgrunn i at mange verdier er ikke-kommensurable, noe som betyr at de ikke har en felles målestokk/nevner. Alt kan ikke måles i penger, og det er behov for andre måter å gi uttrykk for naturverdier på. Mennesker har også flere preferanse-funksjoner, der vi vektlegger verdier ulikt i ulike kontekster. Hvilke verdier vi legger vekt på i vår rolle som forbruker er ofte forskjellig fra hva vi vektlegger i rollen som borger.

Samtidig peker Vatn på at bærekraftsutfordringene er komplekse, og at det å ha nok informasjon ofte kan være en utfordring. Han stiller spørsmål ved hvor informert man bør være for å kunne uttrykke verdienes viktighet på en kompetent måte, og understreker at en bør forvente at de som skal ta beslutninger har en viss grad av kunnskap om naturen og verdiene som blir påvirket av disse beslutningene.

Verdimangfoldet

Standard økonomisk teori definerer verdi som hvor mye du er villig til å oppgi for å kunne oppnå noe annet. Tanken er at det finnes en felles målestokk, individuell nytte, som kan benyttes for å måle og sammenligne verdier. Dette kommer gjerne til uttrykk gjennom begrep som *betalingsvilje* og *pris*.

Innenfor andre fagdisipliner, som filosofi og økologisk økonomi, legger en vekt på at naturverdier er flerdimensjonale, og at instrumentelle-, relasjonelle- og egenverdier er verdier av ulik karakter. De ulike verdiene blir her oppfattet som inkommensurable, som betyr at de mangler felles målestokk. Et viktig eksempel på verdier som ikke lar seg prise er de etiske dimensjonene ved naturen. Selv om verdiene ikke har felles målestokk, kan vi likevel gjøre beslutninger, men ikke nødvendigvis basert på kalkulasjon. Dette utfordrer oss dermed på å utvikle andre typer (ikke-monetære) «verdispråk».

Egosentriske vs. sosialt orienterte verdier

Vatn forklarer at ulike fagdisipliner også har ulikt syn på menneskelige preferanser og verdier. Innenfor standard økonomisk teori blir våre preferanser og verdier i stor grad oppfattet som rent individuelle og gitte. Her blir det også lagt til grunn at et overordnet mål bør være maksimering av egen nytte, og, som nevnt over, at alt kan måles i en felles målestokk (nytte - penger).

Fagdisipliner som institusjonell økonomi, legger derimot vekt på at verdier er sosialt skapte og at kultur spiller en viktig rolle i å forme verdier og preferanser. Her skilles det videre mellom *individuelle* og *sosiale* preferanser. Mens individuelle preferanser innebærer en vektlegging av hva som er bra for individet (for eksempel i rollen som forbruker), vil sosiale preferanser i større grad handle om å vurdere hva som er bra for samfunnet (f.eks. i rollen som borger). Hvorvidt vi velger å legge vekt på enten individuelle eller sosiale preferanser, vil avhenge av den sosiale (institusjonelle) setting vi er i. Vatn viser til at vi vil legge vekt på ulike typer preferanser som forbruker i en butikk, enn som familiemedlem hjemme, eller som en borger som skal ta beslutninger på vegne av lokalsamfunnet.

Et syn om at verdier er sosialt skapte, formbare, og kulturbetingede, åpner også for at vi gjennom å lære av hverandre evner å skifte syn på hva som er ønskelig, og på hvilke verdier som bør fremmes.

Metoder for å vurdere og måle verdier

Verdsettingsmetoder brukes til å informere politiske prosesser på ulikt vis. Noen ganger kan slike metoder blir brukt som alternativ til markeder, mens de også kan brukes som et supplement til markedsverdsetting. Metodene baseres på ulike tilnærminger når det gjelder hvordan verdier kan uttrykkes. Blant annet definerer metodene: i) i hvilken rolle folk deltar i prosessen (f.eks. som borger eller forbruker), og på hvilke premisser, ii) på hvilke måter verdier kan komme til uttrykk (om en f.eks. blir oppfordret til å uttrykke verdier som argumenter, eller som priser), iii) på hvilke måter tilgang til kunnskap og informasjon blir håndtert, og iv) hvordan det konkluderes.

Verdsettingmetoder klassifiseres ofte som i) biologisk/naturvitenskaplige, ii) økonomiske, eller iii) samfunnsvitenskapelige.

Noen konkrete eksempel på verdsettingsmetoder kan være:

- Biologiske indekser (slik som Naturindeksen)
- Økonomisk verdsetting (betalingsvillighet/priser → nytte-kostnad)
- Spørreskjema med viktighetsmål, slik som f.eks. Likert skala
- Multikriterieanalyse
- Deliberative (dialogbaserte) metoder, med vekt på argumenter

Nytte-kostnadsanalyse

Når det gjelder nytte-kostnadsanalyse blir folk invitert til å delta som forbrukere (der en etterstreber representativt utvalg), og at verdier uttrykkes gjennom priser (betalingsvillighet). Når det gjelder informasjon, brukes ofte et kort skriftlig materiale som beskriver 'godet'. Som konklusjon på slike analyser summerer en nytter og kostnader til «netto nåverdi».

Vanligvis prises ikke alle verdier i en slik analyse - de kan også beskrives

Med utgangspunkt i nytte-kostnadsanalyse er det flere spørsmål som blir interessante å diskutere. En del forskere stiller blant annet spørsmålstegn ved diskontering av framtidige nytter og kostnader. Videre påpekes det at betalingsvilje avhenger av *betalingsevne*. Mange stiller også kritiske spørsmål ved hvorvidt en kan (og bør) bytte naturverdier med menneskeskapte verdier (substitusjon), en antagelse som ligger til grunn for nytte-kostnadsanalyser. Det er også vanskelig å vurdere hva som er 'riktig informasjonsnivå' i arbeidet med slike analyser. Videre tas det ikke hensyn til at noen blir netto vinnere og andre netto tapere, og en bør være oppmerksom på hvordan makt-dynamikker spiller inn her. Sist, dersom det finnes verdier som er inkommensurable (ikke-utbyttable) og ikke egner seg for prising, vil de ikke kunne fanges opp i en nytteanalyse. Dersom de i det hele tatt trekkes inn, håndteres de som nevnt gjennom beskrivelser. De er stor uklarhet om hvordan prissatte og ikke-prissatte verdier skal håndteres og avveies.

Deliberative metoder: Borgerjury, borgerpaneler

Når det gjelder deliberative metoder, som borgerjury, deltar folk i rollen som borgere. Metoden innebærer gjerne at et mindre utvalg av personer (f.eks. i en kommune) rekrutteres etter åpen invitasjon, og at det gjøres en stratifisert utvelgelse av hvem som skal delta i panelet. I tillegg til borgerne, inviterer en gjerne også med eksperter og interesserepresentanter, for å gi kunnskapsbidrag.

I deliberative metoder uttrykkes verdier gjennom argumenter. Borgerne lytter gjerne til innspill fra ekspertene, og vurderer sammen de ulike kunnskapselementene og de ulike argumenter. Konklusjoner blir tatt gjennom konsensus eller avstemning

Økonomiske data kan også inngå som argumenter i deliberative metoder, men vurderinger gjøres på et bredere grunnlag enn i nytte-kostnadsanalyser.

Noen svakheter ved metoden kan særlig være at det er utfordrende å sikre representativitet, blant annet med tanke på framtidige generasjoner, og at det kan være ulikhet i argumentasjons-evne blant de som deltar.

Hvordan prioritere verdier

Når det gjelder den politiske prosessen rundt skogverdier, er det særlig relevant å reflektere over hva som i praksis overlates til skogeier, og hvordan andre interesser og verdier eventuelt får mulighet til å komme inn. Prosesser som påvirker skogforvaltning kan blant annet skje gjennom å påvirke *bruksmåter* (særlig skogsdrift, men også jakt), gjennom *tilrettelegging for ferdsel*, eller gjennom *vern* (av ulik grad og form).

Vatn viser til en studie som finner at den generelle innbygger i norske distriktskommuner i Norge opplever å ikke være inkludert i skogforvaltningen (Helseth et al., 2023). Han forklarer at bedre inkludering av allmenheten kan oppnås ved å gi befolkningen innsigelsesrett ved naturinngrep (når, hvor, på hvilke betingelser), og å opprette borgerpaneler med innspillsrett til politiske prosesser i forbindelse med prosjekter som påvirker allmennhetens muligheter i 'betydelig' grad

Naturpanelets fire steg

Det internasjonale naturpanelet (IPBES, 2022) diskuterer ulike nivå av gjennomgripende endringer med mål om å ivareta mangfoldet av naturverdier. Disse ulike nivåene går fra mer overflatiske til grunnleggende (dypere) endringer, og er presentert som fire ulike steg. Det første steget handler om å velge relevante og robuste verdsettingsmetoder. Neste steg innebærer å integrere verddivurdering i de ulike fasene av beslutningsprosessene. Videre, og med dypere endringskraft, er det viktig å endre disse beslutningsprosessene. Dette kan gjøres gjennom å tilpasse insentiver og rettigheter (deltakelse, lovverk, institusjoner) ved beslutninger om naturens verdier, på måter som styrker lokalsamfunn og urfolks muligheter til å delta og uttrykke seg. Det siste steget, som har dypest endringskraft, handler om å forme arenaer for å debattere, utvikle og endre samfunns mål og normer

Oppsummering:

Naturens verdier er mangfoldige og berører alle i samfunnet. De kan ikke måles med en målestokk, som for eksempel den monetære. Dette betyr at vi må utforme systemer for verddivurdering som evner å fange opp mangfoldet av verdier og verddivurderinger. Samtidig har mer mangfoldige verddivurderinger begrenset kraft om de ikke følges opp ved endringer i systemene våre for å fatte beslutninger – dvs. endringer i hvordan ulike interesser og verddivurderinger fanges opp.

3.1.2 EØS-rettslige føringer for ivaretagelse av naturgoder i skog, Ole Kristian Fauchald, Fridtjof Nansens institutt

Fauchald forteller at EU i mai 2023 vedtok to nye forordninger om skogbruk, og at mye tyder på at Norge vil bli nødt til å følge opp disse nye kravene som del av EØS-avtalen. Han peker på at det generelt er innebygd muligheter for unntak knyttet til slike forordninger, men at forhandlinger om tilpasningstekster – der en for eksempel kan argumentere for at Norge har spesielle forhold sammenlignet med de andre EU/EØS-landene – blir stadig vanskeligere. Risikoen ved å ikke følge opp slike forordninger vil være mottiltak fra EU, for eksempel restriksjoner på markedsføring av norsk tømmer i EU.

Med tanke på EØS-avtalens system, viser Fauchald til at skogprodukter er en del av *det indre markedet* i EU, og at disse dermed ikke omfattes av unntak for landbruksprodukter. Dette betyr blant annet at forordninger, direktiver og annet regelverk om skogprodukter og skogtjenester skal inn i EØS-avtalen. Miljøbasert regelverk, vedtatt med hjemmel i miljøbestemmelsene i EU (se TFEU artikkel 192), har fleksibilitet med tanke på inkludering i EØS-avtalen. Avtalens system innehar en gråsoner der rettsakter kan ha hjemmel både i TFEUs bestemmelser om det indre marked og miljøbestemmelsen, samtidig som det også forhandles om tilpasningstekster. Dermed kan det ta lang tid før forordningene blir en del av EØS-avtalen, og det kan være usikkert hvilken effekt de får. Samtidig peker Fauchald på at det i realiteten kun er en teoretisk mulighet for at Norge ikke skal akseptere forordninger som gjelder EUs indre marked.

Den første forordningen endrer forordning 2018/841 som omhandler miljøsinn knyttet til utslipp og opptak av klimagasser i sektorene for skog og annen arealbruk ([LULUCF-forordningen](#)). Denne forordningen er tatt inn i protokoll 31 i EØS-avtalen. Endringen i 2023 medfører blant annet at 2030-målet for kutt i klimagasser økes til 55% i skog- og arealbrukssektoren, men det er ennå usikkert hvorvidt denne forsterkningen skal inn i EØS-avtalen. For perioden 2021-2025 er det lagt opp til rapportering i 2027, mens det for perioden 2026-2030 skal rapporteres i 2032. Andre sentrale endringer i forordningen med virkning fra 2026 angår fjerning av den løpende referansebane for opptak/utslipp og regler om utslippsføring ved inngrep i myr og fra skogprodukter. Fauchald viser til at Norge har vært skeptisk til fjerningen av løpende referansebane. Han peker også på at utslippsføring fra skogprodukter fører med seg en type regnskapsføring med behov for mye informasjon, og at det blant annet vil være behov for å kunne dokumentere og spore hvorvidt et økosystem ender seg grunnleggende i forbindelse med skogsdrift. Den nye forordningen innebærer en betydelig innstramning for perioden 2026-30.

Forordningen om avskogingsrelaterte produkter ([2023/1115](#)), som erstatter forordning 995/2010, vil gjelde alle typer markedsføring av tømmer og storfesom er forbundet med avskoging. Med virkning for avskoging som har skjedd fra og med 1.1.2021, angir forordningen et *forbud mot markedsføring* – både i nasjonale og internasjonale markeder – dersom produktet ikke er «avskogingsfritt». Dette betyr et forbud mot å markedsføre skogprodukter assosiert med både tradisjonell avskoging (overgang fra skog til landbruksformål) og «degradering av skog» («forest degradation»), se artikkel 3 sammenholdt med artikkel 2(13). Prinsippet i forordningen er at dersom en går fra en kategori av skog, til en «lavere» kategori, så er dette å betrakte som «degradering av skog». Dette skjer i tilfeller der «primærskog» eller «naturlig regenerert skog» blir endret til «plantasjeskog», eller der «primærskog» blir endret til «plantet skog» (artikkel 2(7)). Ifølge Fauchald er et sentralt element i forordningen nettopp definisjonen av «degradering av skog» som overganger mellom disse skogkategoriene. Den viktigste faktoren i fortsettelsen blir hvordan norske myndigheter anvender de fire kategoriene i praksis. Forordningen inneholder detaljerte definisjoner av de fire kategoriene (artikkel 2(8)-(11)). Videre peker han på at mens norsk skoglovgiving i stor grad er rettet mot *skogeiere*, så er denne forordningen rettet mot *skogbruksvirksomheter*. Forordningen plikter skogbruksvirksomheter til å utstede forsvarlighetserklæring som viser at det ikke er nevneverdig risiko for avskoging (FLEGT-sertifisering tilfredsstiller dette risikovurderingskravet). Forordningen skal med unntak for mikro- og småforetak, gjennomføres fra 30.12- 2024. Ifølge Fauchald er det mulig for Norge å ta kampen om å ikke ta inn forordningen i EØS-avtalen, men Norge må uansett forberede seg på at norske skogprodukter som skal markedsføres i EU vil måtte oppfylle kravene i forordningen.

I Norge har man gjennomført konsekvensutredningsdirektivene (2011/92 angående prosjekter og 2001/42 angående planer og programmer) i plan- og bygningsloven. Disse kommer også til anvendelse på avskoging i henhold til vedlegg I i prosjektdirektivet. Ifølge EU-domstolen omfatter dette blant annet etablering av kraftlinjetraseer (sak C-329/17). Et par spørsmål som reiser seg er hvorvidt det nye direktivet vil ha betydning for forståelsen av avskogingsbegrepet i prosjektdirektivet, og om det vil medføre en plikt til innføring av tillatelsessystem knyttet til degradering av skog. Fauchald peker også på Århuskonvensjonen og miljøinformasjonsloven som relevante i denne sammenheng. Århuskonvensjonen gjennomføres i EUs rettsakter, og er med på å gi økende press på tilgang til informasjon, og legge begrensninger i muligheter til å unnta informasjon som forretningshemmeligheter. Også på disse punktene finnes det relevant rettspraksis fra EU-domstolen (se blant annet sak C-432-21).

Oppsummeringsvis fremhever Fauchald noen generelle trender knyttet til EØS-rettslige føringer for ivaretagelse av naturgoder i skog: i) klarere skillelinjer mellom ulike kategorier skog, ii) en ansvarliggjøring av produksjons- og omsetningsaktører, iii) økte dokumentasjonskrav, iv) økt innsyn og offentlighet, og v) økt innflytelse for allmennheten.

3.1.3 Økosystemtjenester fra skogen - avveining mellom ulike interesser, Trond Svanøe-Hafstad, Landbruksdirektoratet

Svanøe-Hafstad åpner med å fortelle at ca. 50% av skogarealet i Norge forvaltes til skogbruksformål med skogbrukets tiltak og virkemidler. Samtidig er skogarealet under press grunnet avskoging, og i perioden fra 1990 -2020 ble det avskoget/omdisponert ca. 1.8 mill dekar skog. Denne nedbyggingen av skog svarer til formål som i) bebyggelse (36%), ii) veier (30%), iii) kraftlinjer (13%), og iv) grustak/steinbrudd (10%). Resten fordeles mellom idrettsarenaer og annet.

Svanøe-Hafstad peker på at goder og økosystemtjenester fra skog, og hensynet til bærekraft, avveies innenfor Skogbruksloven § 1. og bærekraftsforskriftens § 1. Formålet med skogbruksloven er å fremme bærekraftig forvaltning av skogressursene i Norge med sikte på aktiv lokal og nasjonal verdiskapning, og å sikre det biologiske mangfoldet, hensyn til landskapet, friluftslivet og kulturverdiene i skogen. Formålet med bærekraftsforskriften er å fremme et bærekraftig skogbruk som sikrer miljøverdiene i skogen, aktiv forynging og oppbygging av ny skog, samt god helsetilstand i skogen (jfr. § 1. i skogbruksloven).

Videre peker Svanøe-Hafstad på at særlig bærekraftsforskriftens kapittel 2 (miljøhensyn § 3, 4, 5b) og Norsk PEFC Skogstandard (inkludert 30 viktig kravpunkt) gir sentrale retningslinjer knyttet til hvordan man skal ta ulike hensyn i skogforvaltningen. Han viser blant annet til forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier (§ 1-1), og forteller at formålet med denne forskriften er å sikre at planlegging og bygging av landbruksveier skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger. Samtidig skal det legges vekt på hensynet til miljøverdier som naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv, fare for flom, erosjon og løsmasseskred, samt andre interesser som blir berørt av veiframføringen.

Klima- og miljødepartementet (KLD) og Landbruks- og matdepartementet (LMD) har bedt Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet om å utarbeide forslag til retningslinjer for avveining mellom verneverdier (jf. naturmangfoldlovens vernebestemmelser), skogbruksmessig betydning og konsekvenser for verdikjeden knyttet til skog og tre (Rapport M-2007/2021). Her blir det blant annet foreslått en matrise som kan bidra til å vurdere avveininger mellom skogområdets betydning for tømmer tilgang og betydning for vern (**Figur 2**).

Betydning for vern	Har	V1	V1S7	V1S6	V1S5	V1S4	V1S3	V1S2	V1S1 ¹⁾
		V2	V2S7	V2S6	V2S5	V2S4	V2S3	V2S2	V2S1 ¹⁾
		V3	V3S7	V3S6	V3S5	V3S4	V3S3	V3S2	V3S1
	Kan få	V4	V4S7	V4S6	V4S5	V4S4	V4S3	V4S2	V4S1
		V5	V5S7	V5S6	V5S5	V5S4	V5S3	V5S2	V5S1
		V6	V6S7	V6S6	V6S5	V6S4	V6S3	V6S2	V6S1
	Har mindre	V7	V7S7	V7S6	V7S5	V7S4	V7S3	V7S2	V7S1
			S7	S6	S5	S4	S3	S2	S1
			Har mindre	Kan få			Har		
	Betydning for tømmer tilgangen								

Figur 2. «Matrise for områdets betydning for tømmer tilgangen, betydningen for vern. Grønne ruter angir områder hvor vern skal prioriteres fremfor skogbruk, røde ruter angir at tømmer tilgangen skal prioriteres fremfor vern og gult felt angir områder som må vurderes nærmere av Statsforvalter.» (Rapport M-2007/2021:22).

Svanøe-Hafstad legger vekt på at Landbruksdirektoratet har et særlig ansvar for å ivareta verdien av skog og tømmer. Han viser også til at skogen har viktige fordeler med tanke på klima (CO₂-opptak og lagring, samt langt-levende materialer), og at skogen er særlig viktig i det «grønne skiftet», gjennom at tømmer erstatter mindre miljøvennlige materialer og energikilder. Skogbruk er også generelt viktig for økonomisk verdiskaping, blant annet gjennom å bidra med råstoff til treindustrien og annen industri, samt arbeidsplasser. Til sist uttrykker han bekymring for at en skogdebatt som bare handler om natur kan føre til mindre oppmerksomhet til skogen sine klimabidrag. Han peker her på viktigheten av å ha to tanker i hodet samtidig, og ikke kun ha søkelys på natursiden.

3.1.4 Naturen og folkehelsa, Nina Alida Nordbø, Skogsbadforbundet

Norsk forbund for natur- og skogsterapi jobber med Shinrin-yoku, et japansk begrep som direkte oversatt betyr «å bade sansene i skogens atmosfære». Praksisen ble utviklet som en del av folkehelse tilbudet i Japan på 1980-tallet, og i dag har Shinrin-yoku en fremtredende rolle som forebyggende og behandlende helsetiltak i flere land, blant annet Sør-Korea og USA. Nordbø forteller at de praksisen også har fått fotfeste her i Europa de siste årene, og at Skandinavia nå kommer etter. Norsk forbund for natur- og skogsterapi er medlemsorganisasjonen for sertifiserte skogsbadguider her i landet, som blant annet jobber for å spre ordet om praksisen i Norge. Skogsbadforbundet er medlem av Norsk forening for utendørsterapi, som har sitt utspring i et fagmiljø ved Universitetet i Agder.

Figur 3: Naturmaler Danny Larsen i Krokskogen, hvor han ofte gjør Shinrin-yoku. FOTO: Nina Nordbø / NRK

Skogsbad handler mer om å være tilstede enn å gå til et sted, og bidrar dermed til å gjøre det tradisjonelle norske friluftslivet mer tilgjengelig for de som ikke kan gå tur. Nordbø legger vekt på at skogsbad bidrar til å gi naturen en større plass i folkehelsa, og hun peker på at det er solid dokumentert i internasjonal forskning at skogsbad har god effekt på blant annet stress, hjerte og kar-sykdommer og immunforsvar.

Et skogsbad varer 2-4 timer, og deltakerne får invitasjoner til å oppleve naturen underveis. Man begynner med å vekke de fem hovedsansene, for eksempel ved å lukte på mose, smake på en barnål, lytte til fuglene, se etter bevegelser, berøre bark. Nordbø forteller at dette påvirker

nervesystemet og at det finnes studier som blant annet viser at skogsbad reduserer stresshormonet kortisol. Invitasjonene deltakerne får er verktøy til å gjøre en ting om gangen. Kontakten med naturen fordypes med øvelser som hjelper deltakerne å være *her og nå*. I denne praksisen er det naturen som er terapeuten, skogsbadguiden er kun veiviseren til skogens ro.

Figur 4: En skogsbad-deltaker et lite naturreservat i Stavanger har fått invitasjon til å observere refleksjoner. Ifølge Nordbø fortalte deltakeren i delesirkelen at denne øvelsen ga henne "dyp ro og en følelse av å være nok". FOTO: Nina Alida Nordbø

Nordbø peker også på at skogsbad ikke bare handler om stressnivå og immunforsvar. Skogsbad er også en relasjonell praksis; en gjensidig utveksling i møte med naturen, oss selv og hverandre. Praksisen kan åpne for en emosjonell, og noen ganger åndelig, erfaring som er vanskeligere å forklare med medisinske uttrykk. Samtidig blir skogsbad nettopp sett på som en form for skogsmedisin. I Japans buddhistiske og shintoistiske tradisjon, er utgangspunktet for Shinrin-yoku som folkehelsepraksis at naturen er hellig. Her finnes det over 70 offentlige områder i urban natur og

i skogsområder som er tilegnet skogsbad, med tilhørende Forest Therapy-sentre og sertifiserte Forest Therapy-guider. Mange får skogsbad på resept fra lege. Det er her langt mer vanlig å se folk lene seg inntil et hellig tre på offentlige steder, i kontrast til hvordan vi ofte tuller med «tre-klemming» her i Norge.

Skogsbad kan skje både i parker og skoger, og man kan gjerne bringe skogen, kongler, mose, blomster for eksempel, inn til mennesker som ikke har mulighet til å komme seg ut, som for eksempel ved rehabilitering eller demens. Nordbø forteller at dette også har en positiv effekt på mennesker, selv om de tydeligste positive effektene på mental og fysisk helse skjer i natur med stort artsmangfold og et naturlig lydbilde, med fugler og vann for eksempel.

Nordbø peker på at det finnes mange eksempler på at folk opplever god helseeffekt av skosbad, både mentalt og fysisk. Hun viser videre til at det er interessant å se dette i sammenheng med det tradisjonelle norske friluftslivet, som fort kan sparke krokfot på seg selv når vi snakker om natur som del av folkehelse. Friluftslivet handler mye om å *gå på tur*, og vi går ofte tur samtidig som vi gjør andre ting; lytter til en podkast på øret, trener, lufter bikkja eller går/løper med barnevogn. Her vil vi fortsette å gi hjernen oppgaver på løpende bånd, mens vi i skogsbadning gjør én ting om gangen - for å "gi hjernen en pause" og roe ned nervesystem og tankesurr.

Dette er også sentralt med tanke på mangfold og integrering. Under en skogsbad-vandring, som ikke fordrer at man går særlig langt, kan vi legge til rette for naturopplevelser for personer med ulik kulturell bakgrunn, som ikke har et forhold til "å gå tur". Og vi kan legge til rette for naturopplevelser for de som ikke kan gå, eller ikke kan gå særlig langt - for eksempel folk med smerter eller andre bevegelsehemninger.

The Pathways to Nature Connectedness		...for a new relationship with nature	
Pathway	This pathway is about...	We're encouraging everyone to...	Things you can try...
Contact 	Tuning in to nature through the senses.	Notice and actively engage with nature, spending time fully experiencing nature with all their senses.	Listening to birdsong, smelling wild flowers, watching the breeze in the trees, going barefoot, tasting the fruits of nature.
Emotion 	Feeling alive through the emotions nature brings.	Engage emotionally with nature. To find happiness and wonder in nature. To note the good things in nature, the joy and calm that they can bring. To embrace nature at times of sorrow.	Finding joy in wildlife at play, taking a moment to feel calm with nature. Find wonder in a spiders' web. Reflect and share your feelings about nature with others.
Beauty 	Noticing nature's beauty.	Find beauty throughout the natural world. Every day, take time to appreciate beauty in nature, engage with it through art or in words.	Create some wild art, paint the amazing colours of insects, take a photo of a flower, visit a place with an amazing view.
Meaning 	Nature bringing meaning to our lives.	Explore and express how nature brings meaning to their lives. To notice how nature appears in songs and stories, poems and art. How special places are natural spaces. To celebrate the mystery, signs and cycles of nature.	Create a story about a tree, map the journey of a bee, find folktales about nature, celebrate the longest day, the first swallow of summer or the first fall of leaves. Let nature be your story.
Compassion 	Caring and taking action for nature.	Think about what they can do for nature. To take actions that are good for nature. Recognise shared life stories and be part of the community of nature.	Feed the birds, plant some wildflowers, take part in a beach clean, dig a pond, put up a nest box, watch a wild family grow. Support conservation charities or buy eco-friendly products.

 UNIVERSITY OF DERBY

Nature Connectedness Research Group
Good for nature. Good for you
nature is our story
derby.ac.uk/NCxRG

Figur 5: Modellen «Stiene til naturkontakt», utviklet av University of Derbys Nature Connectedness Research Group.

University of Derbys Nature Connectedness Research Group har utviklet en modell de kaller "Stiene til naturkontakt" (**Figur 5**), som blant annet er pensum på Nádúr Centre for Integrative

Forest Therapy som sertifiserer skogsbadguider. Forskningsteamet har blant annet brukt denne modellen til et online-kurs der alle som ønsker det kan lære seg mer om naturkontakt, som et av flere grep for å styrke folkehelse gjennom natur. Nordbø mener at denne type forskning på naturkontakt og helse er viktig for å forstå og formidle den vitenskapelige forankringen av skogsbadning. Hun stiller også spørsmål ved om kanskje nettopp denne forskningen minner oss på deler av oss selv og kulturen vår som har gått i glemmeboka. I Norge har vi mye tradisjonell kunnskap knyttet til naturen som hellig, og som en helt sentral del av røttene våre, av kulturen vår - ivaretatt av blant annet de samiske urfolk-tradisjonene.

Under et skogsbad er det å dele opplevelser med andre en del av opplevelsen, det sosiale skaper også samhold og viser at vi alle opplever naturen på vår egen måte - denne praksisen er prestasjonsfri - det er ikke mulig å være "flink i skogsbad". Nordbø forteller at i naturen kan det skje magiske ting, på en jordnær måte. Hun fremhever at hver og en har sine opplevelser i naturen, det kan vekke følelser, gi innsikt, perspektiv, balanse og glede.

Til slutt gir Nordbø en liten øvelse: Ta en liten reise gjennom dine egne naturminner: Hvor i naturen er det du har hatt en god opplevelse som gir ro?

3.1.5 Jakt, bærekraftig høsting av skogens ressurser, Olav Greivstad, Norges jeger -og fiskerforbund

Norges jeger -og fiskerforbund (NJFF) er en frivillig organisasjon som ble stiftet allerede i 1871. NJFF har i dag 123 000 medlemmer, 19 regionlag, og 550 lokallag. Greivstad forteller at organisasjonen blant annet arbeider med i) aksept for høstingsbasert friluftsliv, ii) bred rekruttering av jegere og fiskere, iii) å sikre gode rammebetingelser for jegere og fiskere, iv) bærekraftig utøvelse, og v) allmennhetens tilgang til naturen.

I tillegg til bred rekruttering, arbeider altså NJFF med å øke aksept for høstingsbasert friluftsliv også blant de som ikke driver med jakt. Ifølge Greivstad er et viktig prinsipp for NJFF at jakt og fiske er for folket, og at det ikke er eliten som jakter. Han peker også på at NJFF er opptatt av å ikke forstyrre naturen eller å påvirke negativt på noen måte. NJFF får blant annet informasjon om nordmenns holdninger til natur og miljøvernsspørsmål gjennom et natur- og miljøbarometer bestilt av Norsk friluftsliv, Statskog, NJFF og Miljødirektoratet. Barometeret måler de samme spørsmålene hvert år, og resultatene viser at 74 prosent er positive til jakt. Det er de eldste (60+) som i størst grad er negative til jakt, mens unge er stadig mer positive. Resultatene viser også at 87% av respondentene har tiltro til at jakten skjer på en human måte, noe som da også inkluderer flere av de som i utgangspunktet er negative til jakt.

I Norge i dag, er det totalt 537 375 registrerte jegere, der 196 600 av disse er *aktive* jegere. Av jegerne i Norge, driver 78 200 med småviltjakt og 92 700 med storviltjakt. Greivstad forteller at jakta årlig resulterer i over 2 millioner middager.

Ifølge Greivstad er det særlig tre sentrale aktører som inngår i et samspill rundt forvaltning av jakt og fiske i Norge; rettighetshavere (ofte grunneiere), politikere/forvaltning og jegerne. Disse aktørene har ofte ulike interesser, og de er avhengig av tydelig rolleforståelse og et godt samarbeid. Jegerne er ofte nøkkelen i forvaltningen, ettersom jakta er viktig for å styre bestander. For eksempel så hjelper det ikke med politisk høyere kvoter hvis ikke jegeren skyter hjorten fordi hen ønsker mer hjort til neste år, selv om grunneier ønsker mindre hjort og mindre beiteskader.

Samtidig må jegeren forholde seg til å jakte innenfor et politisk og juridisk landskap i endring. Greivstad peker på noen eksempler som stadige ministerbytter, endring av lover relatert til utøvelse av jakt, og omorganisering innenfor forvaltningen. Et eksempel som forårsaker en del frustrasjon, er at forvaltninga av arter bytter forvaltning avhengig om arten er jaktbar eller ikke. Her blir det argumenter for at økosystem, som skog, i større grad må forvaltes helhetlig. Andre endringer som opptar NJFF er blant annet Karasjoksaken (og drøftinger rundt om alle skal ha

tilgang til jakt og fiske, eller om de lokale skal ha førsteprioritet), samt håndtering av utfordrende naturhendelser som Afrikansk svinepest.

Videre viser Greivstad til at NJFF er opptatt av å støtte opp under en kunnskapsbasert forvaltning. Han forteller at de gjør dette gjennom å bidra i kunnskapsutviklingsprosjekter, formidle kunnskap til jegeren, og aktivt arbeide med dataregistrering. I Norge er dataregistrering gjennomført av jegere særlig viktig for å få oversikt over tilstanden til de ulike artene i skogen. At alle jegere registrerer på en slik omfattende måte som i Norge, er unikt og på mange måter fremmed for folk i andre land. Dette hjelper forvaltningen med å ha god kontroll på tilstand og trender.

3.1.6 Stedstilpasset skogbruk - helhetlig tilnærming, lokal tilpasning, Trygve Enger, Skogselskapet

Skogselskapet ble stiftet i 1898, og er en ideell, landsdekkende organisasjon som i dag har 16 lokale fylkesskogselskap. Formålet til organisasjonen er å fremme forståelsen for skogens mangesidige betydning, og å jobbe for et godt skogbruk. Målgruppene varierer fra barn og unge til pensjonister. Selskapet jobber over hele landet, på ulike fysiske og digitale møteplasser. Enger forteller at et eksempel på arrangement i regi av Skogselskapet er «Kong(l)e for en dag», der over 30 000 elever mellom 1. – 7. trinn i Norge drar ut i skogen for å gjøre øvinger, sende inn bidrag, og være med på konkurranser.

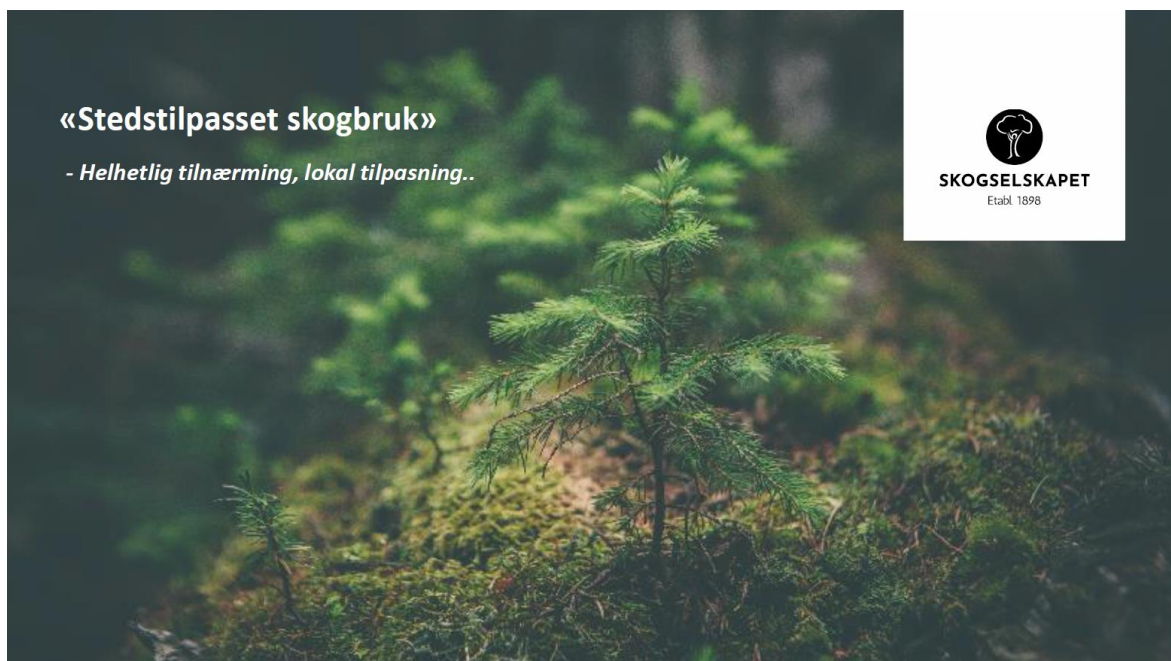
Ifølge Enger er Skogselskapet opptatt av dialog, og de ønsker å være en brobygger, samt koordinator for samarbeid som fremmer forståelse for skogens mangesidige betydning. Utgangspunktet for at selskapet ble stiftet var at det hadde blitt drevet rovdrift på skogen over flere hundre år, og selskapets overordnede mål er å løfte kunnskapsnivået om skog, skogbruk, og tilrettelegging for bærekraftig drift og helhetlig forvaltning. Enger legger vekt på at Skogselskapets aktivitet skal være forankret i fakta og en objektiv fremstilling. Dette blir opplevd som særlig viktig i en tid der stadig flere får et distansert forhold til skogen og skogbruk. Han peker på at mange nå har en mening om skogen som ikke nødvendigvis er basert på fakta eller en objektiv tilnærming – blant annet ettersom skogen mange plasser blir brukt mindre til primærnærings og i økende grad til rekreasjon og friluftsliv.

Videre forteller Enger at Skogselskapet tar utgangspunkt i betydningen av en aktiv og bærekraftig forvaltning av skogen, der en legger vekt på skogen som: i) næringsvei, ii) arena for allmenheten, og iii) fornybar resurs.

Viktige satsingsområder er skog og klima, helse og skogbruk. Skogselskapet ønsker å bidra til å løfte fram et mer aktivt, stedstilpasset skogbruk for å sikre den robuste framtidsskogen. Her viser Enger blant annet til formålsparagrafen for Skogselskapet (§ 1), som sier følgende: «Det norske Skogselskap er en landsomfattende organisasjon som har til formål å fremme forståelsen for skogens mangesidige betydning og å arbeide for et godt skogbruk».

Skogselskapet er særlig opptatt av skog og klima. Klimaendringene er her nå, og vil ha konsekvenser langt fram i tid. Enger peker på at klimaendringene ikke bare kjennes på kroppen, men også på skogen. Ekstremværet har kommet også til Norge med: i) stormfelling, ii) tørke (særlig gran er sårbar for tørke over tid), iii) flom og rekordnedbør, iv) skogbrann, v) insekts angrep, og iv) nye utfordringer. Han viser også til lengre vekstsesong i skogen som en følge av klimaendringene.

I mars 2023 ble en ny revidert [PEFC skogstandard, med 30 kravpunkter](#) for et bærekraftig skogbruk, innført for hele landet. Den reviderte standarden har bla. økt fokus på bruk av varierte hogstformer, samt et mål om å øke andelen lukkede hogster og småflatehogster i skoglandskapet.

Figur 6: Den robuste framtidsskogen krever bla. stedstilpassede planter, Foto: DnS

Enger forteller at et stedstilpasset skogbruk i grove trekk handler om å planlegge skogproduksjonen best mulig for fremtiden. Dette innebærer blant annet å ta de riktige beslutningene basert på de lokale forholdene på stedet, samtidig som man hensyntar ulike brukergrupper. Her må en ta i bruk hele «verktøykassa» for å unngå et «sjablong skogbruk». I Norge har vi over lang tid etablert bestandskogbruken, og det er nå behov for flere tilpasninger i skogsdrifta – både menneskelig og strukturelt, selv om det ikke egner seg for alternative driftsformer alle steder. En ser tydelige signaler om at det er ønskelig å redusere de store hogstflatene. Kort oppsummert må en omlegging i skogen, der en tar i bruk alle verktøy i verktøykassen, handle om at en går bort fra å kun tenke flatehogst og granplanting.

Ifølge Enger er et stedstilpasset skogbruk grunnleggende sett et målfokusert skogbruk. Dette betyr at skogeier allerede før hogst må ha en klar formening om den aktuelle markas beskaffenhet mht. næring, vanntilgang, topografi, vindeksponering osv. Han viser til at dette langt fra er noe nytt for en skogbruker, men at det nå er økt behov for å vurdere mange ulike alternativer med tanke på blant annet hogstform, treslag, tetthet/planteavstand og type skogkultur. For at en skal kunne lykkes med framtidsskogen, er det svært viktig å tilpasse seg bedre til de lokale forholdene på stedet.

Enger peker også på at Skogselskapet har vært skogens vokter i over 120 år og at de på ulike måter har bidratt til både gjenoppbyggingen av skogressursene etter lang tids rovhogst, og til kunnskapsformidling. De mener at tiden nå er moden for et felles løft for å legge til rette for den robuste framtidsskogen - gjennom et enda mer bevisst, aktivt og stedstilpasset skogbruk. Skogselskapet ønsker å bidra til kunnskapsformidling, til utvikling av demofelt, og til å skape nyttige møteplasser for alle som vil engasjere seg i temaet. Selv om en har snakket om stedstilpasset skogbruk over lang tid, har utgangspunktet ofte vært rettet mot økonomiske og produksjonsmessige effekter. Men Skogselskapet ønsker i tillegg å løfte frem kunnskapen og oppmerksomheten om *økologisk stedstilpassing*. Med de forventningene en nå ser fra bla. EU, er en nødt til å tenke ut over økonomi, og inkludere økologi i enda større grad. Skal vi kunne møte både de økende klimautfordringene, og respondere på naturkrisen, må vi tenke både mangfold og en klimatilpasset og robust framtidsskog. Enger viser her til at Skogselskapet har et tett og godt samarbeid med ulike aktører som engasjerer seg i, og for skogen, som blant annet Skogkurs - som formidler kunnskap ut til det operative skogbruket.

3.2 Gruppearbeid

Det var et mål at gruppene skulle representerte ulike interesser og verdier knyttet til skog, og hver gruppe var sammensatt av deltagere med ulik organisatorisk tilhørighet. En av fordelene med ulik organisatorisk tilhørighet og interesseståsted, er at ulike verdisyn kan komme til uttrykk, og bli synliggjort. Det kan være lettere å diskutere fordi temaer vekker engasjement, samtidig kan diskusjoner tilspisses og bære mer preg av en dualistisk konfronterende karakter: for eller mot, enten eller. Det var ikke noe mål at gruppene skulle komme til enighet, men at alle gruppe-medlemmene skulle få gi uttrykk for sine syn.

Det var satt av 45 minutter til gruppearbeidet, og hver gruppe hadde en gruppesekretær fra NINA som tok notater fra diskusjonen. Gruppene drøftet følgende spørsmål:

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner frem i forvaltning og beslutningsprosesser?
2. Er det behov for bredere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?
3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?
4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik bredere inkludering?

Meldeplikt og søknadsplikt

I etterkant av gruppearbeidet kom det innspill om at forskjellen mellom «meldeplikt» og «søknadsplikt» bør tydeliggjøres i rapporten, med følgende oppklaring fra Gjermund Andersen i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus:

Skogloven gir kommunene adgang til å innføre *meldeplikt* for hogst, men dette er i liten grad gjennomført, bortsett fra i Marka. I Markaforskriften er meldeplikten utformet som en *søknadsplikt*, dvs. at tiltak ikke kan igangsettes før man har fått svar på søknaden. I praksis betyr den forskjellen følgende:

- Ved **søknadsplikt** kan allmennheten (i teorien) sette seg inn i sakene, komme med innspill og organisasjoner kan påklage vedtak. I tillegg må alle søknader vurderes etter naturmangfoldlovens §§ 8-12, og vurderingen skal framgå av vedtakene.
- Ved **meldeplikt** er tiltaket automatisk godkjent, dersom det ikke kommer merknader innen en viss frist. Dette praktiseres i Sverige, der mange kommuner ikke behandler søknadene innen fristen, og på den måten fratar allmennheten adgangen til medvirkning (det foreligger ikke saksbehandling eller vedtak som kan kommenteres eller påklages). Også i Norge har LMD vurdert innføring av en slik meldeplikt.

3.2.1 Gruppe 1

Deltakere:

Olve Krange og Cecilie Egeland, NINA
Stig Hoseth, Anno skogmuseum
Torfinn Kringlebotn fra Skogkurs,
Arnodd Håpnes fra Naturvernforbundet,
Kim Andre Anstensen Nielsen, student

Hovedpunkter

Gruppen var bredt sammensatt og bestod av deltakere med ganske ulike oppfatninger om spørsmålene som skulle diskuteres.

Engasjementet var stort, diskusjonen løp lett, men de fire spørsmålene ble ikke tatt opp i kronologisk rekkefølge. Gruppesamtalen begynte riktignok med det første spørsmålet, men deretter ble spørsmålene adressert i en mer flytende og dynamisk form. Arild Vatns presentasjon om

hvordan vurdere og prioritere mangfoldige naturverdier satte rammer for store deler av samtalen. Herunder hvilke aspekter ved naturen som vektlegges ut fra om man har et antroposentrisk, biosentrisk (økosentrisk) eller plurisentrisk verdenssyn.

Begrepene gruppen trakk veksler på og diskuterte i sammenheng var derfor «instrumentelle verdier», «relasjonelle verdier» og «naturens egenverdi» (iboende verdier). Det første handler om å vurdere skog ut fra hvilke økonomiske og materielle verdier som kan hentes ut. Begrepet om «relasjonelle verdier» fokuserer blant annet på opplevelse/rekreasjon i skogen. «Naturens egenverdier» handler om at naturen har en verdi i seg selv, uavhengig av nytteverdi for mennesker. Diskusjonen handlet i betydelig grad om hvilke hensyn dagens skogbruk tar: Handler skogbrukets virksomhet mest om det instrumentelle, monetære aspektet, eller er skogbrukets praksis mer kompleks, og sammensatt av andre verdier som også hensyntar relasjonelle og naturens egenverdier? På dette punktet var det en grad av uttalt uenighet i gruppa. Som kommentar til spørsmålet om hvilke verdier og goder knyttet til skog som vinner frem i forvaltning og beslutningsprosesser, ble det for eksempel hevdet at de instrumentelle verdiene dominerer, mens de relasjonelle og iboende verdiene vektlegges mindre og i alt for liten grad. Mot dette ble det vist til at lovverket setter klare rammer for hvilke hensyn som skal tas og videre argumentert for at skogbruket stort sett operer innenfor rammene av lovverket. Et viktig instrument er sertifiseringsordningene, som er med på å sikre at naturverdiene ivaretas selv om det økonomiske aspektet er selve grunnen til å drive skogbruk. Flere mente at skogbruket har blitt flinkere til å verne om arter og biotoper. Gruppa var mer samstemt i å uttrykke bekymring for hytteutbyggingen. Dette er også en form for arealutnyttelse som setter naturen under press og der instrumentelle verdier er i fokus. Den samme uenigheten ble videreført i diskusjonen om flatehogst. I den sammenheng ble også spørsmål nr. 2 berørt, og gruppa diskuterte om det er behov for en bredere inkludering av ulike verdier og verdier i skogforvaltningen. Et synspunkt var at iboende verdier i skogen i liten grad ivaretas ved flatehogst, mens det mot dette igjen ble vist til lovverket som stiller krav til kantsoner og bevaring av nøkkelbiotoper etc.

Det ble også stilt spørsmål om lovverket virker sterkt nok regulerende på skogbrukets praksis (eksemplifisert med flatehogst). Det ble lagt vekt på at det ikke kreves noe vedtak fra offentlige myndigheter for å sette i gang en tømmerdrift: «Det er bare å foreta det. Ingen økosystem blir vurdert der». Uten økonomisk inntjening er den primære begrunnelsen for å hugge tømmer fraværende og det skaper en utfordring for vektleggingen av ikke-materielle verdier. Med henvisning til at det er mye som må vurderes i forhold til flatehogst, ble også dette imøtegått. De store aktørene er mer opptatt av kompetanse nå enn før og jobber mer på tvers, der flere faglige miljøer bidrar med en inkludering av flere verdier, ble det framholdt. Et eksempel er en erfaring fra Sverige, der reell medbestemmelse fikk konsekvenser for hvordan skogen ble drevet. Skogbruket sørger også for at andre naturverdier blir vektlagt som for eksempel ved å ta hensyn til artsmangfold, bruksområder og friluftsliv i området ved hogst m.m. En deltaker viste til Glommen Mjøsen som rett nok forvarer det konvensjonelle skogbruket, men uten at de ensidig driver etter økonomisk målsettinger. Bransjen er oppmerksom på at legitimiteten kan svekkes hvis man helt ser bort fra iboende og relasjonelle verdier. Glommen Mjøsen har også medlemmer som ansetter alternative driftsformer. Enkelte driver hovedsakelig med plukkhogst, ble det framholdt. Det ble videre argumentert med at andelslagene har kompetanse til, og gjør vurderinger av hva skogen bidrar med for folk i omkringliggende omgivelser, og om et konkret areal er best egnet for flatehogst eller plukkhogst.

Da barrierer mot inkludering av flere verdier ble diskutert i gruppen, løftet en av deltakerne frem spørsmålet om utfordringer i forhold til på hvilket nivå ulike verdier skal inkluderes. Er det på lavt nivå, som for eksempel i vedtak knyttet til den enkelte tømmerdriften? Bør det innføres meldeplikt for alle tiltak? Her ble kommunenes rolle trukket inn, og det ble reist spørsmål om ikke landbrukskontorene burde være en mer aktiv part. I denne sammenheng ble også kommunenes begrensede kompetanse vektlagt.

Samlet sett ga gruppens sammensetning diskusjoner der ytterpunktene ble tydelige rundt skogbrukets verdier: Er skogbransjen bare opptatt av skogens instrumentelle verdier eller er dette et for ensidig og upresist syn på en stor aktør?

3.2.2 Gruppe 2

Deltakere

Håkon Aspøy, NINA

Anneli Rystad Aune, Natur og Ungdom

Arild Vatn, NMBU

Håkon Eide Gundersen, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Trond Svanøe-Hafstad, Landbruksdirektoratet

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser?

Innledningsvis ble spørsmålet diskutert med utgangspunkt i Oslomarka. På grunn av at det her er søknadsplikt for hogst, kan Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) følge beslutninger om hogst og dermed se hva som vektlegges i praksis. Ifølge markaforskriften skal både hensyn til friluftsliv, miljø, landskap og kulturminner ivaretas. Tilpasning av skogsdriften til slike hensyn forekommer, og gjør kanskje driften dyrere, men betyr ikke nødvendigvis at man tar beslutninger som reduserer uttak av tømmer i stor grad. Hva handler tilpasning om? Eksempel: Hensyn til friluftsliv dreier seg stort sett om at skogeier må informere markabrukere om at skogsdrift foregår, for å forebygge risikofylte situasjoner. Ellers må man ta hensyn til stier ved å rydde kvist etter hogst. Skogbildets betydning for friluftslivsopplevelsen er sjelden et hensyn som blir vektlagt.

På spørsmål om søknadsplikten utgjør noen forskjell, ble det argumentert for at den muliggjør kvalitetssikring av hogst i områder hvor det er spesielle naturverdier. Men med mindre det avdekkes rødlistede arter, er det få måter å påvirke utfallet på. NOA ser gjennom alle hogstsøknadene, men bruker lite energi på hogst i plantet granskog. Der de eventuelt har innvendinger, er det ingen reell prosess for medvirkning. Derfor er man vanligvis overlatt til å klage i etterkant, dersom de opplever at det er tatt for lite hensyn til naturverdier.

Et annet gruppelem sa at dette uansett er et unntak, fordi markaforskriften bare gjelder i Oslomarka. Vet NOA noe om hvordan skogeiere opplever involvering av andre interesser som inngripende? Det var litt vanskelig å svare på, ettersom skogeier ofte er en diffus person i utkanten av prosessen. Det er gjerne store aktører, f.eks. Viken Skog, som står for mye av det praktiske. Ellers er det kommunens landbrukskontor som har ansvar saksbehandling etter markaforskriften.

Et gruppelem sa at andre aktører har lov å klage, men at der er markaforskriften som ligger i bunn, og at en av dens viktigste sider for skogbruk er at den begrenser hogstflate til 50 dekar. Utenfor Oslomarka tillater sertifiseringene hogstflater på 100 dekar. Et annet gruppelem kommenterer at dette antageligvis oppleves som en reell begrensning, ikke minst fordi det må være randsoner mellom hogstene. Internt i gruppa var det uvisst hvorvidt det finnes regler for hvor store slike randsoner må være. Et gruppelem hadde tidligere jobbet for en stor tømmerkjøper, og visste av erfaring at det ofte blir mange «naturlige» soner som følge av sertifiseringskravene.

En generell refleksjon tilknyttet første spørsmål var at det er vanskelig å si noe om hva som vinner fram i forvaltning og beslutninger fordi avveiningene gjøres uten allmennhetens muligheter for innsyn. Et annet gruppelem trakk fram at det er et utrolig vanskelig spørsmål, særlig fordi skogeiere antagelig har et mer variert syn enn de store aktørene i skogbruket, for eksempel Viken skog. Her står sannsynligvis entreprenørkulturen, med sitt syn på teknologi og rasjonell drift, sterkt. Rurals undersøkte i 2006 hva skogeiere vil, i forbindelse med et forskningsprosjekt. Det de fant ut da, var at skogeiere er forskjellige, og på sett og vis et tverrsnitt av befolkningen.

En endring man har sett de siste årene er diskusjonen om lukkede hogster. Bakgrunnen for dette er særlig Levende skog standarden av 2006, hvor dette var et av punktene som kom inn. Samtidig er det mange urealistiske forventninger til lukkede hogster, ble det poengtert. At man snakker varmt om lukkede hogster nå skaper et inntrykk av at man kan gjennomføre slike hogster om bare noen år. Men i realiteten må man inn veldig tidlig for å tilpasse skogen til slik sluttavvikning, det vil si i hogstklasse to eller tre. I tillegg må man finne skog som passer.

Vi snakket også om at Elisabeth Veivåg Helseth i forbindelse med ECOREAL har undersøkt i hvilken grad allmennheten føler at de har innflytelse på skogforvaltningen og funnet at dette i liten grad er tilfellet. Ett gruppe medlem understreker at dette har med strukturelle forhold å gjøre, og da særlig at eiendomsretten og prinsippet om frihet under ansvar står såpass sterkt. Om man tenker seg at det kunne vært søknadsplikt på alle store hogster, så ville man fått en prosess hvor folk kunne involveres i større grad. Et annet gruppe medlem innvendte at dette har man allerede i marka og i vernet skog, så det er ikke slik at det aldri meldes om hogst på forhånd. Dette medlemmet sier også at søknadsplikt nok fort kan bli en begrensning på skogbruksaktiviteten. Det har man eksempler på fra Sverige, hvor man i store områder har måttet søke innen fire år. Det har vært problematisk i forhold til reservene av oppdrag, altså planleggingen av økonomien i skogbruket.

Et annet gruppe medlem fortalte at han hadde bodd i Ski, og at det fra tid til annen ble hogget i «hans» skog, eller nærskog. Det er et legitimt spørsmål hvilken innflytelse man skal ha i slike saker, mente vedkommende. NOA har to ulike erfaringer knyttet til dette fra Osloområdet. Oslo kommune lager hogstplaner to-tre år frem i tid som deles med organisasjoner som har interesser i de berørte områdene. Dette er det innarbeidede rutiner på. Det gjelder alle hogster, både tynning og slutthogst, og det gjøres i god tid før de utføres. Når kommunen har bestemt seg, behandles planen av Statsforvalteren. Men med hvilke som helst andre skogeiere, er prosessen en helt annen. NOA involveres ikke, blant annet. Det ligger ingen mekanisme der som gir NOA muligheten til å registrere et vedtak før det gjennomføres en hogst. Det finnes eksempler hvor Viken Skog, når maskinene er på plass i et område for å hogge, inviterer flere skogeiere til å hogge i samme runde, og hvor hele denne prosessen har skjedd i løpet av én dag. Så selv om søknadsplikt er pålagt og selv om man kan klage i etterkant, virker det ikke som at det er lagt opp til at det skal være noen reell (mulighet for) medvirkning. Så her er det et stort rom for forbedring. Et annet gruppe medlem understreker at dette ikke er spesielt for skog, men at det også gjelder annen arealforvaltning.

2. Er det behov for breiere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?

I forhold til dette spørsmålet ble det diskutert forskjellige måter å inkludere allmennheten i skogforvaltning på. Ett medlem hadde erfaring med borgerråd, hvor man kommer sammen og kan diskutere. Et annet medlem innvendte at man i slike fora alltid vil risikere at enkelte personer tar kontroll over forsamlingen. Til dette ble det svart at faren for dette finnes, men at det finnes ulike måter å regulere slik på. Mye er gjort dersom man oppnår en konsensus knyttet til hvorfor man er i forsamlingen. Hva er formålet? For eksempel langsiktig bærekraft. Hvis alle får et slags felles eierskap til hvorfor de er til stede, vil det kunne fungere disiplinerende i betydningen av at det ikke holder nede argumenter.

Et annet medlem av gruppen var bekymret for den politiske utviklingen i EU. I forbindelse med taksonomien for bærekraft var verdiskapning kommet på fjerde eller femteplass i en rangering. Da forsvinner skogens rolle i klimaet og klimaendringene. Da ser man for lite betydningen av skogen, og dette er det vanskelig å nå fram med. Et annet gruppe medlem sier at han på ingen måte er uenig. Men også at tankegangen om større engasjement og større deltakelse er at da får man mer tilgang på kunnskapsgrunnlaget. Ved å skape debatt, skaper man også engasjement.

3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

På tredje spørsmål dukket igjen Oslo kommuneskoger opp som et eksempel. Ett gruppe-medlem mente at man kan gjøre slike endringer uten store tap. For eksempel hadde Gjermund Andersen vist i sin nye bok at et mer skånsomt skogbruk også kan være lønnsomt. Et annet gruppe-medlem sa at også Oslo kommune har regnet på dette, og konkludert med at deres egen skogsdrift er lønnsom når man opererer med lengre tidsperspektiver.

Et annet gruppe-medlem poengterte at mer bruk av lukkede hogster vil skape mer robuste skoger for fremtiden. Dette var det flere som er enige i, men et annet gruppe-medlem trodde fortsatt at andelen av areal som er egnet for lukket hogst er begrenset. Det blir også poengtert at det er forskjell på menneskeskapt begrensning og ikke-menneskeskapt. Enslikkede planteskoger er en menneskeskapt utfordring, som man kan gjøre noe med på sikt. Ulendt terreng og ellers vanskelige forutsetninger for drift, som bæreevne, vanskeliggjør skogsdrift fra naturens side. Men da må man inn og regulere skogen tidlig, altså i hogstklasse to eller tre.

Det blir påpekt at man i Sverige tar sikte på å begrense volumet av uttak med 30 %, slik at det hvert år går mindre til fiber og andre formål. Men hvis hvert enkelt tre vokser mer, og man tar ut de største trærne, kan man ta ut mer, målt i antall kubikkmeter.

Det ble også poengtert at lukkede hogster som et samlebegrep er problematisk, fordi det kan bety så mye forskjellig. Mye av det Oslo kommune holder på med er jo vanlig skjermstilling, ble det sagt. Plukkhogst er noe helt annet igjen, hvor man plukker ett og ett tre. Et annet medlem svarte på dette at Oslo kommuneskoger hogger i skjermstilling for å få en mer variert skog på sikt.

4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?

På spørsmålet om barrierer ble det diskutert hvem som eventuelt skal inkluderes, og når de skal inkluderes. I tillegg ble det nevnt at det er et åpent spørsmål hvordan beslutninger skal tas når en bredere allmennhet først er inkludert. En ting er å høre de ulike synspunktene. En annen er å ta en beslutning basert på disse. Hvordan skal motstridende oppfatninger veies opp mot hverandre?

Et gruppe-medlem poengterte at en slik bevissthet antagelig ligger langt fram i tid. Medlemmet fortalte en anekdote om en bekjent, som ikke engang ville at det skulle hugges i et område med et stort utbrudd av barkbiller. Dette skyldtes mangel på kunnskap, og var vanskelig å argumentere mot. Til dette svarte et annet gruppe-medlem at økt kunnskap er en forutsetning for inkludering. Samtidig vet vi at økt kunnskap påvirker folk sine beslutninger. Vedkommende fortalte at det i økonomifaget har pågått en diskusjon mellom de som mener at dette taler for å holde tilbake informasjon, og de som mener at dette blir helt feil. Vedkommende hørte til i sistnevnte leir.

3.2.3 Gruppe 3

Deltakere

Elisabeth Veivåg Helseth, NINA
Olav Greivstad, Norges jeger- og fiskerforbund
Sigrun Skjelseth, Besøkssenter skog
Helene Lind Jensen, BioFokus
Ole Kristian Fauchald, Fridtjof Nansens Institutt/UiO

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser?

Som en start på diskusjonen ble det vist til at vi har ulike typer forvaltninger som påvirker skogen. Skogbruksforvaltninga er en ting, men i tillegg har en også forvaltning av areal i kommunal sektor, forvaltning av vilt osv. Det kom innspill om at det i stor grad er de økonomiske interessene om er styrende innenfor de fleste forvaltningsleddene. Et eksempel er hytteutbygging. Det ble også påpekt at hva en tenker om verdier knyttet til skog kommer an på hvilken rolle en har, og hvilken

«hatt» en har på seg den dagen. Her kom det innspill om at økonomiske interesser har stor makt, og at den økonomiske gevinsten for grunneier eller rettighetshaver betyr mye for hvordan en verdsetter skog.

Noen mente at grunneier står relativt fritt til å bestemme hvordan skogen skal forvaltes, innenfor lovverket, og at grunneiere har mye større makt innenfor skogbruket sammenlignet med jakt. Samtidig påpekte et av gruppemedlemmene at driftsstrukturen i skogbruket er svært sentralisert, og at grunneier slik sett ikke har særlig stor medbestemmelse i hvordan skogen skal forvaltes. Det er et stort søkelys på økonomi, og strukturene i skogbruksforvaltningen er skapt på en måte som gjør at de lever litt sitt eget liv, der økonomiske argumenter vinner frem. Systemet rundt skogsdriften er viktigere enn selve grunneierne, med tanke på å avgjøre hvilke verdier som skal prioriteres.

Det kom innspill om at dersom en grunneier ønsker skogvern, så må de i stor grad gå gjennom det skogeierforbundet de er en del av. Dette er en lang prosess, der Statsforvalteren kan overprøve ønsket om å verne. Det er et økende søkelys på skogøkonomiske verdier i vernebeslutninger, der landbruksavdelingen hos Statsforvalteren i stor grad er involvert (jmf. Matrisen (figur 2) vist i presentasjonen fra Landbruksdirektoratet).

Samtidig ble det pekt på en utvikling der stadig flere skogeiere hovedsakelig vil forvalte skogen med tanke på opplevelsesverdier fra jakt. Når det gjelder jakt, ble det hevdet at instrumentelle verdier er mindre i fokus, sammenlignet med skogbruk. Det ble argumentert for at jakt som aktivitet er mer verdimestende enn skogsdriften, slik som denne blir gjennomført i dag. Jakt har lange tradisjoner, og er samtidig en individuell aktivitet der en ikke er avhengig av omfattende infrastruktur og utstyr for å delta. Slik sett er jakt mer «lavterskel» sammenlignet med skogbruket - som har høy grunninvestering i hogstmaskiner og utstyr.

Gruppen var samstemte om at det i liten grad er verdikonflikter mellom jakt og ivaretagelse av biologisk mangfold. Det kom innspill om at jegerne er opptatt av at bruk og vern skal gå hånd i hånd. I Norge i dag er det svært få steder en ikke kan jakte på grunn av skogvern, og det ble også pekt på at et vernet område er godt å jakte i. Denne situasjonen er ganske annerledes i Sverige, der en har større nasjonalparker hvor jakt ikke er tillatt.

2. Er det behov for breiere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?

Gruppen var enig i at det per i dag er for lite medvirkning i skogforvaltningen. Det kom eksempel om folk som plutselig oppdager at den lokale skogen er flatehogd. En av gruppens medlemmer viste til at flere og flere ønsker en nærnaturlov, lignende strandsoneloven, som kan bidra til å beskytte den naturen som ligger nær boligområder.

Det kom også argument om at skogbransjen er svært lukket for innspill fra andre, og at bransjen har en streng selvkontroll og interne regler. Det ble pekt på at dersom andre type forvaltninger hadde gjennomført så store arealinngrep som skogbruket gjør, hadde det vært mye strengere krav. Her ble det foreslått at en kanskje bør legge til rette for borgerråd.

En av medlemmene hadde erfaring fra kommunal sektor, og pekte på at det lille av skogen som forvaltes av det offentlige blir forvaltet fra landbrukskontoret i kommunene. Her ble det argumentert for at landbrukskontoret ofte fungerer som en slags forlenget arm for skogbruket. Det kom også innspill om at det er lite skogrelaterte saker som kommer opp til politisk behandling, og det meste av beslutningene skjer på det administrative nivået. Et av gruppas medlemmer stilte spørsmål ved kunnskapsgrunnlaget som landbrukskontoret legger til grunn for beslutninger, og argumenterte for at det er viktig med oppdatert og solid kunnskapsgrunnlag om naturmangfold. En av gruppemedlemmene viste til at et hovedproblem er at det ikke er krav om at skogbruksrelaterte saker skal behandles av plansystemet i kommunene. Kommunene kan vedta meldeplikt etter skogbruksloven, men det fins per i dag ikke noen oversikt over hvordan dette blir fulgt opp/brukt. Slik sett foregår mye av skogforvaltningen under radaren til politikerne, og det er ofte et samvirke mellom administrasjon og næring som er tett sammenkoblet. Dette kunne ha fungert

tilfredsstillende dersom det ikke var konflikter knyttet til vekting av skogverdier, men konfliktnivået og søkelys på ulike verdier er økende. Slik sett kan den nåværende situasjonen utgjøre et demokratisk og prinsipielt problem. Det ble pekt på at det er behov for bredere politiske inkludering, der beslutninger i skogsaker bør bli tatt med et større offentlig perspektiv som bakteppe (ikke stykkevis og delt).

Konkret kom det her innspill om at Statsforvalteren i større grad bør kunne gi innsigelse på planprosesser der skogsaker blir berørt. Det kom også forslag om at det bør legges til rette for planprosesser i hvert fylke, der en mer overordnet retter søkelys mot hvordan en bruker naturen i fylket. Dette kan gjennomføres av fylkeskommunen, og det kan være en del av det interkommunale plansamarbeid (f.eks. slik som med regionale planer for villreinområda). Slik sett kan det være aktuelt å flytte myndighet fra det lokale til det regionale nivået. Samtidig var det enighet om at eventuelle regionale planer burde gi en del fleksibilitet, og først og fremst ha en rådgivende effekt.

En tilnærming som kan bidra til å sikre at flere får komme med sine syn og innspill i skogsaker, er å innføre meldeplikt for hogst (i større grad enn i dag). Det kom argument om at hogstplaner i dag i stor grad blir holdt mellom grunneier og de som gjennomfører hogsten, samtidig som dette er miljøinformasjon som bør være mer tilgjengelig for alle.

3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

Det kom argument om at en negativ effekt av mer medvirkning og åpenhet om skogverdier, vil være at en taper effektivitet og inntekter i skognæringen. Det blir mye «om og men» for de som skal få ting til å gå rundt innen knappe frister.

Det kom også innspill om at dersom en flytter beslutningsmyndighet til et regionalt nivå, kan dette bidra til økt avstand til den lokale befolkningen.

Et gruppe medlem argumenterte for å flytte ansvar for miljøkartlegging i skog til miljømyndigheter (fagbiologer), og at det var ønskelig med mer nøytrale kartlegginger. I denne sammenheng ble det også påpekt at det er ønskelig at Statsforvalteren får en mer direkte rolle med tanke på dialog med skogeier for frivillig vern, og at søknad om frivillig vern i mindre grad bør gå via skogeierforeninger.

Det ble påpekt at allmenheten kan vinne på en bredere inkludering av ulike skogverdier, mens de med økonomiske interesser kan tape. Samtidig kom det innspill om at dersom samfunnet gjør det vanskeligere for grunneierne å drifte skogen og å høste tømmer, så kan dette bidra til økt konfliktnivå.

4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?

En barriere for å løfte deler av planlegging og beslutninger knyttet til skogforvaltning opp på et regionalt nivå er at det er tydelig politisk ønske om mest mulig kommunalt selvstyre.

Det er store muligheter for bredere inkludering (demokratisering) av beslutninger i skogforvaltningen. Samtidig kom det innspill om at lavt engasjement for kommunal planlegging generelt kan være en barriere for at folk gir uttrykk for sine tanker og verdier.

3.2.4 Gruppe 4

Gruppe 4

Jenni Nordén, NINA

Gjermund Andersen, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Pål Vedeld, NMBU

Anita Sæterøy, Skogselskapet i Vestfold

Yennie K. Bredin, NINA

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner frem i forvaltning og beslutningsprosesser?

Gruppen var enige om at det er instrumentelle verdier av monetær art som ilegges mest vekt og som vinner frem i forvaltningen og beslutningsprosesser, når det gjelder goder og verdier knyttet til skog. Innspillet om at tømmer veier tungt som en høyt aktet verdi, setter i gang en diskusjon om hvorfor det er slik og implikasjonene med å la naturens egenverdier og relasjonelle verdier få mer plass i beslutningsprosessene.

I denne sammenhengen trekkes det frem utfordringer knyttet til det store rommet for tolkning for aktørene innenfor skogbruket både av Skogloven og sertifiseringsordningen av skog. Som et eksempel ble Norsk PEFC skogstandard løftet frem som kritikkverdig. Ikke nødvendigvis i seg selv, men hvordan denne standarden gir rom for tolkning og «etterlevelse». Sertifisering av skog er en godkjenningsordning der skogbruket er ment å sikre skogens økonomiske, miljømessige og sosiale verdier. Skogsertifisering er basert på frivillig tilslutning, men på den annen side er det vanlig å trekke slutningen om at skogsertifisering og offentlige reguleringer virker sammen for et felles mål om bærekraftig skogforvaltning.

Det ble i fortsettelsen stilt spørsmål om bærekraftsaspektet er av mindre betydning satt opp mot skogens økonomiske verdi fra forvaltningens ståsted. Skogens økonomiske verdi er mer tilgjengelig for verdimåling, mens det kan være vanskelig å måle verdien av opplevelsesaspektet ved skogen. Det ble argumentert for at helseaspekt av friluftsliv kan tillegges en konkret verdi, dersom man blant annet måler sykefravær: «Det man sparer på en sykefraværsdag per arbeidstaker i året overgår skogbruksverdiene». Dette ble fulgt opp med en kommentar om at når opplevelsesverdier og helse taper mot produksjonsverdier (og det som gagnar tilvekst av biomasse/kubikk), får man en ensporet økonomisk vektning av skogens verdier.

2. Er det behov for bredere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?

Som et innspill på dette spørsmålet trekkes det frem at det har vært en bred debatt om forvaltning av skogen i Norge siden 1970-tallet, blant annet gjennom ulike interesseorganisasjoner. Det blir pekt på at man på 70-tallet hadde Skiforeningen og Turistforeningen som sterke røster som fremhevet friluftslivsinteresser, men at engasjementet etter hvert dabbet noe av.

En i gruppen skyter inn at vi kanskje trenger at røsten heves hos den vanlige turgåeren, som er uten en organisatorisk tilknytning. I fortsettelsen av dette trekker en annen deltaker frem utfordringer hvis man ønsker å sende inn en klage på hogstmelding. Det blir pekt på at den «vanlige turgåeren» må ha gode argumenter for at klager på hogst skal bety noe og tas til følge. Her trekkes det samtidig inn at det må økonomisk vilje til for å gjøre debatten breiere enn å bare dreie seg om produksjonsverdier og at fortolkningen av regelverk slik den gjøres i dag, dermed setter allmenhetens interesser til side. Samtidig mener man at det også vil være viktig med retningslinjer som klargjør hvor lang tid prosesser kan ta for at det skal være meningsfylt å åpne opp debatten for andre interesser som blant annet friluftslivsinteresser, helseinteresser, m.m.

3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

Diskusjonene som fulgte av dette spørsmålet hadde et hovedfokus på hva det er som gagnar en bredere inkludering av ulike verdisyn i forvaltning og beslutningsprosesser, fremfor hva man kan tape på en slik endring. Her følger gruppen opp tråden fra spørsmål 1, der det kom inn innspill

på at helse kan tillegges en konkret målbar verdi i form av sykefravær, og dermed lettere få gehør i beslutningsprosesser. I fortsettelsen av dette ble det fremmet at en bredere inkludering av verdisyn vil bedre folkehelsen som følge av at skogen drives annerledes.

Et annet innspill er at en bredere inkludering av verdier kan bidra til å styrke kulturelle og relasjonelle verdier: «som nordmann føler jeg meg kulturløs fordi vi undergraver skogen til tross for at vi er glade i den». Videre fokuserte diskusjonen i gruppen på at en ved å gi større plass til andre verdier enn næringsverdier, kan man sette nye premisser for å løse klimakrisen, naturkrisen og bedre folkehelsen.

Med tanke på hva man eventuelt kan tape ved en bredere inkludering av ulike verdisyn, blir det pekt på at bredere inkludering kan føre til treghet i beslutningsprosessene. Dette ble konkretisert med at det blir mer kompleksitet og mindre effektive prosesser hvis flere verdisyn skal innvirke i skogforvaltningen. Det blir pekt på at det i dag i liten grad er søknadsplikt eller meldeplikt på hogst i skogbruket, bortsett fra i Osloomarka, og at dette fører til liten reell mulighet til å påvirke. En annen fra gruppen skyter inn at landbruksforvaltningen burde ha større bredde i beslutningsprosessene, og at det ofte sitter folk fra samme klasse i Ås og gir hverandre tillatelse.

For at flere verdier skal inkluderes og at det skal være en vinn-vinn-situasjon, foreslår flere i gruppen at det må noen endringer til. Et av hindrene som ble trukket frem er at ansatte i kommunen er veldig presset på tid, noe som fører til at skogeierne ikke opplever kommunen som et rådgivende organ. Et forslag til løsning på dette var å åpne for flere alternative skogrådgivere til næringen. For eksempel kan det være en aktør med klar agenda som tjener penger på sine råd og som fungerer som et tillegg til kommunen - som er nøytral. Innspilleren avslutter med å si at det gir bedre legitimitet ved at flere inkluderes, men at aktøren må være en nøytral og rådgivende part med tid.

4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik bredere inkludering?

På spørsmålet som omhandler barrierer ble mangel på informasjon nevnt, for eksempel i forhold til alternative driftsformer og avvirkningsformer. En av gruppemedlemmene mente at skogeierlagene ideelt sett burde fungere som medlemsforeninger som fremmet en bred inkludering av ulike verdier/syn på vegne av skogeierne, men i stedet har skogeierlagene blitt en næring som fremmer kun en interesse: tømmeromsetning. Videre fortsetter innspilleren med at skogeierlagene er de organisasjonene som står skogeierne nærmest og dermed ville hatt lettest for å nå ut til skogeierne med informasjon om alternative skogsdriftsformer og råd rundt disse. Slik det er nå fyller skogeierlagene ikke denne funksjonen og det blir argumentert for at skogeierne derfor har behov for en mer nøytral rådgivende part – som fremmer alle medlemmers interesser. For eksempel blir det sagt at hvis man som skogeier velger en annen tømmerkjøper enn den skogeierlagene mener man 'hører til', så blir man fort møtt med rare blikk.

Videre kommer det kommentar om at det å ta vare på skogen og dens ånd har blitt kommersialisert. Det må gjøres salgbart for at skogeierne skal komme på møter å høre på. Et innspill er å sette søkelys på tiltak som vil bedre virke kvaliteten, slik som plukkhogst, for når trær vokser opp i skygge, blir åringene tettere og dermed blir kvaliteten på tømmeret bedre. Dette er det interesse for blant mange skogeiere og derfor kan dette være en mulighet for å få oppmerksomhet rundt andre driftsformer enn bare bestandsskogbruk med flatehogst. Samtidig er informasjonsflyt en barriere på dette området, og det er utfordrende for blant annet statsforvalteren å nå ut med informasjon om alternative driftsformer. Derimot finnes det sikkert regionale forskjeller i forhold til informasjonsflyt og tilgjengelig rådgivning ovenfor skogeiere som kan være interesserte i å prøve ut ulike skogdriftsformer enn bestandsskogbruk av gran og furu.

3.2.5 Gruppe 5

Deltakere

Helene Figari, NINA

Nina Alida Nordbø, Norsk forbund for natur- og skogsterapi

Trygve Enger, Skogselskapet
Pål Bjørnstad, Fossagrim
Ola Eian, Statskog

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser?

Flere i gruppa uttrykte at det er den økonomiske verdsettingen som dominerer forvaltnings- og beslutningsprosesser i dag. Samtidig ble det påpekt at synet på hvilke goder og verdier som vinner frem i forvaltning og beslutningsprosesser avhenger av øynene som ser. En av deltakerne var opptatt av at frontene på skogfeltet har vært for steile. Vanskelige og komplekse spørsmål har fått svart/hvitt-preg.

Andre deltakere i gruppa uttrykte at de kjente igjen dette egen virksomhet eller egne erfaringer. Ulike interessenter og aktører opplever gjerne at deres perspektiver og verdier overses eller nedtones til fordel for andres. Det er fravær av dialog, og parter som står mot hverandre opplever at andre får lettere gjennomslag enn de gjør selv. Forholdet mellom aktørene preges av mistro og mistenkeliggjøring av «de andres» agenda. Polariseringen fører til at konflikter skjerpes heller enn å bli dempet når aktørene debatterer og kommuniserer om og med hverandre. Dette er også delvis mediedrevet. Konflikter rundt rovvilt ble brukt som illustrasjon på hvordan underliggende interessekonflikter forsterkes i mediebildet fordi det er god underholdning.

Det ble foreslått at myndigheter eller andre bør legge større vekt på å finne frem til et felles mål som de ulike partene er tvunget til å samarbeide om. Da må selve samarbeidet være et premiss for aktørenes deltakelse i beslutningsprosesser. Bedre samarbeid mellom de ulike partene på skogfeltet fordrer nødvendigvis også et omforent kunnskapsgrunnlag. Det ble påpekt at kunnskap som kan legges til grunn i samarbeid og forhandling, har blitt svært viktig.

Flere i gruppa uttrykte at det er den økonomiske verdsettingen som dominerer forvaltnings- og beslutningsprosesser. Samtidig er det et mindre antall mennesker som har sitt virke knyttet til skogsarbeid i dag enn før.

2. Er det behov for breiere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen?

Naturopplevelsene har blitt stadig viktigere for mange, og de kulturelle og sosiale verdiene bør tillegges større vekt. Dette er imidlertid verdier som ikke så lett lar seg måle eller kvantifisere. Opplevelsesverdier knyttet til skog kan riktignok også være økonomiske. For eksempel er de forbundet med bedre folkehelse. Dette er stadig bedre dokumentert. Samtidig har skogen kulturelle og sosiale verdier som ikke lar seg måle i kroner og øre. Det er viktig å finne alternative måter å fastsette disse verdiene på, slik at de synliggjøres i forvaltning og beslutningsprosesser. Det er etter gruppas syn ikke mulig å finne frem til en felles måleenhet som fanger alle dimensjonene ved verdier i skog. FSC-merkeordningen (Forest Stewardship Council) ble brukt som eksempel på et verdsettingssystem som favner bredere enn økonomiske verdier, men som likevel ikke sikrer at ikke-kvantifiserbare verdier inkluderes. Skogens lyder ble brukt som eksempel på en type verdi som ikke lar seg kvantifisere eller oversette til et «regnskap». Det ble tatt til orde for at det heller ikke skulle være nødvendig å finne frem til én måleenhet for å treffe gode beslutninger. En av deltakerne påpekte at det skulle være unødvendig med kompliserte verdsettingsprosedyrer for å finne ut at skogen er verdt mye for andre enn for eksempel skogeiere.

I diskusjonen ble også naturens egenverdi løftet frem som viktig og oversett. En deltaker snakket om hvor viktig det er at vi også «snur blikket», og blir oppmerksomme på andre skapninger som holder til i «naturens nabolag», som rovdyr og andre ville dyr. En annen deltaker la til at det er viktig å ta inn over seg at verdsetting i seg selv ikke er en løsning på interessekonflikter, og at man ikke bør ha en illusjon om at alle verdier i skog kan optimaliseres på en og samme plass og skala.

Et viktig poeng som kom frem under diskusjonen, og som knytter an til problemet med «kommensurabilitet», er at det kanskje er beslutningsprosessene i seg selv, mer enn ulike måter å måle verdier på, som kan sikre en bredere inkludering av ulike verdier i skog. Ved å involvere flere aktører og brukergrupper, vil også flere slags verdier få komme til uttrykk og fanges opp, og det vil være færre interessenter som opplever at deres verdier og perspektiver ikke tas hensyn til. Som en slags konklusjon på diskusjonen om bredere inkludering av ulike verdier og verdier, spurte en av deltakerne om ikke vi nå har kommet dit at det er behov for å «flytte» i det minste deler av verdsettingsprosessen til lokaldemokratiet.

3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

Selv om det er den økonomiske verdsettingen som dominerer forvaltnings- og beslutningsprosesser, er det et mindre antall mennesker som har sitt virke knyttet til skogsarbeid i dag enn før. Før involverte skogsdrift svært mange ulike aktører, ikke minst i lokalsamfunnet. I dag er virksomheten konsentrert til langt færre, og den er mindre omfattende i tid. Det er fortsatt mange skogeiere, men flertallet av disse må også ha andre jobber for å få det til å gå rundt. Som oftest er hovedinntekten til skogeierne likevel knyttet til hogst. For skogeierne er derfor de økonomiske verdiene av stor betydning, og en relativisering av disse verdiene – holdt opp mot for eksempel kulturelle verdier – vil kunne true livsgrunnlaget til en del skogeiere, særlig de små.

4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?

Bredere involvering i verdsettings- og beslutningsprosesser, for eksempel ved å legge til rette for et mer aktivt lokaldemokrati i skogforvaltningen, vil ha åpenbare praktiske utfordringer. Prosessene vil være tidkrevende, ressurskrevende og mindre fleksible enn dagens ordninger. Det er dessuten viktig å skille mellom lokaldemokratiske prosesser og inkludering. Også i lokalsamfunn er noen aktører mektigere enn andre, og det kan være sterke sosiale mekanismer i spill som gjør at noen grupper ikke tør eller klarer å uttrykke sine meninger.

3.3. Oppsummering på tvers av gruppene

1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser?

I sitt innledende foredrag presenterte Arild Vatn et knippe begreper som er egnet til å fange opp mangfoldet av verdier naturen kan representere. Gruppene tok begrepsapparatet i bruk under diskusjonene av hvilke verdier som vinner fram i forvaltningen av skog. Flere ga uttrykk for at økonomiske nytteverdier vinner fram på bekostning på kulturelle og relasjonelle verdier (blant annet knyttet til friluftsliv og helse), og iboende verdier (som at skogen har en verdi i seg selv). Tømmerdrift ble selvsagt diskutert, men også andre former for naturinngrep, som hyttebygging og småkraftverk. Økonomisk nytteverdier er i stor grad knyttet til skogbrukets og grunneieres interesser. Å hevde at økonomiske interesser vinner fram kan dermed oppfattes som en påstand om at skogbrukets aktører har makt til å dominere hvordan skogen i Norge i dag forvaltes. Slike synspunkt ble imidlertid ikke stående uimotsagt.

Flere pekte på at skogbruket opererer innenfor rammene av lovverket og sertifiseringsordningene, at disse setter grenser for virksomhetene, og at regelverket nettopp er ment å ivareta mangfoldet av verdier. Videre ble det vektlagt at skogbruket er en sammensatt sektor med både store og små aktører som arbeider for å realisere uensartede og komplekse verdier. Mange, også innenfor skogbruket, er opptatt av mer enn bare skogens instrumentelle verdier. Dette gjelder kanskje særlig de store aktørene som ivaretar et mangfold av virksomheter og interesser, hevdet noen. Andelslagene ble trukket fram som eksempler på aktører som nettopp ikke har et ensidig fokus. De er mer opptatt av mangfoldig kompetanse nå enn før, og sørger for at flere faglige miljøer bidrar til virksomheten. Selv om det økonomiske aspektet veier tyngst i så godt som all tømmerdrift, har legitimitet og samfunnsaksept etter hvert fått større betydning. Det ble pekt på at slik legitimitet kan opprettholdes gjennom økt kunnskap og samarbeid, fortrinnsvis gjennom å involvere flere fagmiljøer.

Et aspekt som også ble løftet fram var at forvaltningsstrukturen er kompleks og lite oversiktlig, og at lovverk og sertifiseringsordningen gir stort rom for tolkning. Det bidrar til å øke skogbrukets autonomi, og styrke innflytelsen over den praksisen som får dominere. Videre ble det vektlagt at mange nivåer og ulike deler av forvaltningen er involvert i en saksbehandling som på ulike måter påvirker skogen (som skogbruksforvaltningen, kommunal arealplanlegging og viltforvaltning). Flere nevnte hytteutbygging som en illustrasjon på hvordan økonomiske interesser i stor grad vinner fram.

I denne sammenhengen ble også kommunenes rolle diskutert. De har etter skogbruksloven anledning til å vedta meldeplikt. Noen mente en mer aktiv anvendelse av denne delen av loven kunne bidratt til bedre innsyn og større muligheter for aktører utenfor skogbruket til å komme med «innspill». Hogstplaner gir viktig miljøinformasjon, ble det hevdet, og slike planer burde vært mer tilgjengelige for de som representerer andre interesser enn skogbruksnæringens. Det ble argumentert for at lite innsyn for allmenheten er særlig problematisk i dagens situasjon, med et økende konfliktnivå og tiltagende søkelys på andre verdier enn de instrumentelle.

2. Er det behov for breiere inkludering av ulike verdier og verdier i skogforvaltningen?

Det var utbredt enighet om at det er behov for bred inkludering av ulike verdier og verdier i skogforvaltningen. Motsetningene var imidlertid større i spørsmålet om mangfoldet av verdier alt er godt nok ivaretatt, og i hvilken utstrekning ulike typer verdier bør inkluderes i praktisk skogforvaltning. Synspunktene varierte med hensyn til hvilke aktører som kan bidra til integrering av ulike verdier, på hvilke måter, og under hvilke vilkår.

En gruppe la vekt på at naturopplevelser stadig blir viktigere for mange og at de kulturelle og sosiale verdiene derfor bør tillegges større vekt i praktisk skogforvaltning. Det kan for eksempel skje gjennom opprettelse av en form for «borgerråd», der interesseorganisasjoner og enkeltpersoner kan representere og fremme ulike verdier. En annen gruppe oppfattet skogbruket som svært lukket for innspill fra andre, med strenge interne regler og kontroll. I forlengelsen av dette

ble det argumentert for at en mer aktiv deltakelse fra allmennheten kan fungere som en motvekt til en lukket skogbrukssektor, og kanskje bidra til at flere verdier og interesser blir hensyntatt.

På tvers av gruppene var det nokså bred enighet om at allmennheten i sterkere grad bør involveres. Spørsmålet er hvordan en slik involvering best kan realiseres. Det finnes erfaringer fra Sverige, der grupper bestående av representanter for ulike interesser har fått konkret innflytelse på skogsdriften. En problemstilling som har oppstått i kjølvannet av dette, er at skogens kulturelle og sosiale verdier ikke like lett lar seg kvantifisere som tømmerets enkelt målbare markedsverdi. Det ble pekt på behov for alternative måter å fastsette verdiene på, slik at de kan synliggjøres og formaliseres som et bedre kunnskapsgrunnlaget for forvaltning og i beslutningsprosesser.

3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring?

Flere gevinster ble trukket fram, som bevaring av naturmangfoldet, bevaring av karbonlagre, gode naturopplevelser og bedret folkehelse. Slike mulige gevinster ble raskt sett i forhold til skogbrukets mer snevre økonomiske orientering. Skogbruksaktører ble følgelig identifisert som de som ville tape på endringene, mens naturen og den litt abstrakte allmenheten ble sett på som vinnere.

Også andre mulige tap enn skogeierens sannsynlige økonomiske belastning ble diskutert. Det ble framholdt at en bredere inkludering av verdier kan føre til treghet i beslutningsprosessene som følge av økt administrativ kompleksitet, og dermed redusert effektivitet i skogforvaltningen. Ansatte i kommuner opplever allerede stort tidspress, og større kompleksitet kan gjøre at skogiere ikke opplever kommunen som et relevant rådgivende organ.

4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?

En bredere inkluderingen av skogens naturverdier og mer omfattende ivaretagelse av de kulturelle og sosiale verdiene, ville fått konsekvenser for måten skogen drives på i dag. Dette, hevdet noen, er en av de sentrale barrierene mot omstilling. Noen av gruppedeltakerne mente med andre ord at det ligger betydelig motstand mot endring i skogbruket selv, og at næringens tunge innflytelse videre har bidratt til å forhindre overgangen til et skogbruk som tar bedre hensyn til mangfoldet av verdier.

Med utgangspunkt i et slikt bredere synspunkt argumenterte enkelte for å flytte makt fra lokalt til regionalt eller statlig nivå. En av begrunnelsene for dette var en antagelse om at det eksisterer for tette bånd mellom skognæringen og de lokale landbrukskontorene. I tillegg, mente noen, vil en slik endring gi flere innsyn i hvordan skogen forvaltes i dag. Dermed vil interesser som er svakt representert i praktisk skogforvaltning, få økt mulighet til deltakelse og innflytelse. Selv om en slik endring kanskje kunne bidra til å fjerne en sentral barriere, påpekte flere at det kan være politisk utfordrende å gjennomføre. Å forflytte forvaltningen av skog fra lokalsamfunnet, og i all hovedsak det private næringslivet, til regionale og nasjonale beslutningsorgan, vil utfordre den nåværende styringsmodellen samt politiske målsettinger om økt lokalt selvstyre. Problematiske sider (les barrierer) ved lokalt forankret skogforvaltning ble også trukket fram, for eksempel «sosialt press», eller sosial kontroll, fra mektige lokale aktører.

Et siste tema under denne overskriften handlet om kunnskap. Manglende kunnskap om verdiene som finnes i et skogsareal som vurderes for hogst, kan selvsagt regnes som en barriere. Samtidig er nettopp kunnskapsgrunnlaget ofte del av de konkrete konfliktene som utspiller seg i skogbrukssammenheng. Det ble argumentert for at økt inkludering av flere ulike interesser kan skape større innsikt og aksept for flere relevante verdier.

4 Relevante referanser

Helseth, E. V., Vedeld, P., Vatn, A., & Gómez-Baggethun, E. (2023). Value asymmetries in Norwegian forest governance: The role of institutions and power dynamics. *Ecological Economics*, 214, 107973. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2023.107973>

IPBES. (2022). Methodological Assessment Report on the Diverse Values and Valuation of Nature of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. In Balvanera, P., Pascual, U., Christie, M., Baptiste, B., and González-Jiménez, D. (ed.). IPBES secretariat, Bonn, Germany.

IPBES. (2019). Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. In S. Díaz et.al. (ed.). IPBES secretariat, Bonn, Germany

Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet (2021), «Skogvern og konsekvenser for avvirkningen og skognæringens bidrag til det grønne skiftet», nettside: <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2021/april-2021/skogvern-og-konsekvenser-for-avvirkningen-og-skognaringens-bidrag-til-det-gronne-skiftet/>

NINA, ECOREALs nettside:

<https://www.nina.no/V%C3%A5re-fagomr%C3%A5der/Prosjekter/ECOREAL>

NOU 2013:10. (2013). Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-10/id734440/>

Pascual, U., Balvanera, P., Anderson, C. B., Chaplin-Kramer, R., Christie, M., González-Jiménez, D., (...) & Zent, E. (2023). Diverse values of nature for sustainability. *Nature*, 620(7975), 813-823.

PEFC (2023): "Norsk PEFC Skogstandard", nettside: <https://www.pefc.no/vare-standarder/norsk-pefc-skog-standard>

Regjeringen.no (2019), «LULUCF-forordningen», nettside: <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2016/okt/lulucf-forordningen/id2525483/>

Regjeringen.no (2023) «Avskogingsfrie råvarer og produkter», EØS-notat, nettside: <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2021/nov/avskogingsfrie-ravarer-og-produkter/id2907670/>

Vatn, A. (2021). Bærekraftig økonomi. Innsikt fra økologisk og institusjonell økonomi: Oslo. Fagbokforlaget.

University of Derby (2024), "Nature connectedness research group", nettside: <https://www.derby.ac.uk/research/centres-groups/nature-connectedness-research-group/>

5 Vedlegg

5.1 Vedlegg 1: Invitasjon

Mangfoldige naturgoder fra skogen: Hvordan kan vi ivareta dem alle?

Skog er opphav til en rekke naturgoder, noen ganger kalt økosystemtjenester. Tømmer er selvsagt viktig, men det er også arts mangfold, karbonlagring, rekreasjon, stedstilhørighet, folkehelse, og enda mer.

Det kan være uenighet om **hvordan vi skal verdsette disse naturgodene, og hvordan vi kan vekte dem i forhold til hverandre når beslutninger tas**. I dialogforum nr. 2 i regi av ECOREAL vil vi gjerne diskutere dette. Hvordan settes premissene for skogforvaltningen i dag, og hvem har størst innflytelse på disse premissene? Er de institusjonelle rammene, inkludert lovverket, egnet til å ivareta mangfoldet av naturgoder fra skogen på en god nok måte? Hvordan kan beslutningsprosesser innrettes for best mulig å ta hensyn til skogens naturgoder, og hvordan kan vi sikre meningsfull medvirkning for ulike interessegrupper og for allmennheten?

I [NOU 2013: 10 «Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester»](#) ble det tatt til orde for tydeliggjøring av naturgodenes verdi i planlegging og beslutningsprosesser som har konsekvenser for naturen. Utredningen kom for ti år siden, men få av anbefalingene har så langt manifestert seg i praktisk politikk. I dag kan begreper som 'naturregnskap', 'naturavgift' og 'arealnøytralitet' gi inntrykk av at flere ønsker en mer markedsorientert naturforvaltning. Samtidig hevder det internasjonale naturpanelet ([IPBES, 2022](#)) at vi trenger gjennomgripende endringer for å oppnå bærekraftig samfunn i fremtiden. Slike endringer angår også hva vi forstår som viktig og verdifullt. Noen verdier, særlig de iboende og relasjonelle, må trolig beskrives og vektas på andre måter enn i penger. Kanskje må det etableres nye institusjonelle løsninger for å fange opp disse mangfoldige verdiene. Derfor må vi diskutere hvilke etiske, og dermed også politiske, avveininger som kreves for å forvalte skogen slik at både dens egenverdi og alle dens naturgoder ivaretas.

Vi mener det er behov for en bred samtale om hvordan norsk skogforvaltning best kan innrettes for å ta hensyn til alle naturgoder fra skog, og de mangfoldige verdiene som knyttes til disse godene. Med utgangspunkt i de gode erfaringene fra ECOREALs forrige dialogforum 30. mai 2022 (rapport kan lastes ned her: NINA Brage: [Oppsummering fra dialogforum om mulighetsrommet for ulike driftsformer i skogbruket. 30. mai 2022](#)), inviterer vi nå til en ny samling. Vi håper at enda flere vil takke ja til invitasjonen i år, slik at diskusjonene kan bli desto mer produktive. I tillegg til gruppediskusjoner og diskusjoner i plenum, vil vi også denne gangen presentere forskningsresultater fra ECOREAL som kan kaste lys over dialogforumets temaer. Presentasjoner fra beslektede forskningsprosjekter kan også bli aktuelt, men er foreløpig ikke bestemt.

Program med konkrete tema for diskusjon og plan for dagen kommer senere, men vi håper at flest mulig vil sette av datoen allerede nå. Av praktiske grunner blir også denne samlingen i Oslo. Vi tar gjerne imot tips om folk/organisasjoner/bedrifter/myndighetsorganer som burde inviteres. Men invitasjoner må gå gjennom oss, fordi vi tilstreber en rimelig balanse mellom ulike interessegrupper og perspektiver.

5.2 Vedlegg 2: Program

Mangfoldige naturverdier i skog

Hvordan kan vi forstå de mangfoldige naturgodene fra skogen, og hvordan kan vi verdsette og forvalte dem på en balansert måte?

Program for dialogforum, mandag 18. september 2023

Tidspunkt	Tema
10:00-10:15	Velkommen og presentasjonsrunde
10:15-10:35	Hvordan vurdere og prioritere mangfoldige naturverdier? Arild Vatn, professor emeritus, NMBU
10:35-10:55	EØS-rettslige føringer for ivaretagelse av naturgoder i skog , Seniorforsker Ole Kristian Fauchald, Fridtjof Nansens Institutt
10:55-11:15	Økosystemtjenester fra skogen – avveining mellom ulike interesser , Trond Svanøe-Hafstad, Landbruksdirektoratet
11:15-11:30	Pause
11:30-11:50	Naturen og folkehelsa , Nina Alida Nordbø, Norsk forbund for natur- og skogsterapi
11:50-12:10	Stedstilpasset skogbruk – helhetlig tilnærming, lokal tilpasning , adm. dir. Trygve Enger, Skogselskapet
12:10-12:30	Jakt, bærekraftig høsting av skogens ressurser , Viltkonsulent Olav Greivstad, Norges jeger- og fiskerforbund
12:30-13:30	Lunsj
13:30-14:15	Diskusjon i grupper Bredt sammensatte grupper diskuterer disse spørsmålene: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvilke goder og verdier knyttet til skog vinner fram i forvaltning og beslutningsprosesser? 2. Er det behov for breiere inkludering av ulike verdisyn og verdier i skogforvaltningen? 3. Hva kan man eventuelt vinne og også tape med en slik endring? 4. Hva er eventuelt barrierer og muligheter for en slik breiere inkludering?
14:15-15:00	Oppsummering av gruppearbeid: spørsmål og diskusjon

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på Ims i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-5223-2

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger